

VENÄJÄNKIELISTEN LASTEN ÄIDINKIELEN TUKEMINEN
KAKSIKIELISESSÄ VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖSSÄ

Pinja Laaksonen ja
Saara Salo
Opinnäytetyö, syksy 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
Lastentarhanopettajan
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Laaksonen, Pinja & Salo, Saara. Venäjänkielisten lasten äidinkielen tukeminen kaksikielisessä varhaiskasvatusympäristössä. Syksy 2014. 56 sivua ja 3 liitettä . Diakonia- ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön aiheena on venäjänkielisten lasten äidinkielen tukeminen kaksikielisessä varhaiskasvatusympäristössä. Tutkimusympäristönä on Helsingissä toimiva, yksityinen suomalais-venäläinen päiväkotikoti Kalinka. Päiväkotikotissa on 2–5-vuotiaita lapsia. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, millä keinoilla päiväkotikotissa tuetaan venäjänkielisten lasten äidinkieltä sekä päivähoitotoiminnan roolia lapsen kielellisessä kehityksessä.

Opinnäytetyömme on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena. Keräsimme aineiston kirjallisen lomakehaastattelun avulla. Lomakehaastattelu oli tarkoitettu venäjänkielisille sekä kaksikielisille työntekijöille. Lisäksi haastattelimme päiväkodin logopedia teemahaastattelun avulla. Kirjalliseen lomakehaastatteluun vastasi kuusi työntekijää. Analyysimenetelmänä käytimme aineistopohjasta analyysia. Analysointi alkoi saatujen vastausten pelkistämällä, jonka jälkeen ne ryhmiteltiin pienempiin osioihin. Käsitteet jaettiin pääluokkiin, joiden avulla tulokset saatiin selkeisiin teemoihin.

Keskeisenä keinona venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisessa toimii Kalinkan oma kielileikkimenetelmä. Leikkimenetelmä on toiminnalle suuntaa antava, jota voi muokata ja soveltaa eri lapsiryhmien mukaiseksi. Opinnäytetyömme prosessin aikana päiväkodissa toimineella logopedilla oli suuri rooli venäjänkielisten kielikasvatuksessa. Henkilökunnan keskuudessa äidinkielen tukeminen nähdään tärkeänä, koska se luo pohjan uuden kielen oppimiselle ja vahvistaa lapsen kulttuuri-identiteettiä. Tutkimustulokset osoittivat myös, että vertaisryhmässä lapsen kielellinen oppiminen tapahtuu luonnollisesti, arkipäiväisissä tilanteissa. Ryhmän tuki vahvistaa lapsen itsetuntoa sekä käsitystä omasta kieli- ja kulttuuritaustasta. Lisäksi tulokset osoittivat, ettei päivähoitotoiminnassa tapahtuva äidinkielen tukeminen riitä, vaan vanhempia tulee kannustaa lapsen äidinkielen ylläpitämisessä myös kotona.

Avainsanat: kvalitatiivinen tutkimus, äidinkieli, kaksikielisyys, varhaiskasvatus, päivähoito, kasvatuskumppanuus, kulttuuri-identiteetti, vertaisryhmä, oppimisympäristö

ABSTRACT

Laaksonen, Pinja and Salo, Saara .Support for Russian-speaking children in a bilingual early childhood education environment. 56 p., and 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2014.Diaconia University of Applied Sciences . Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Sciences

The subject of this thesis was the support of Russian- speaking children in a bilingual early childhood education environment. The research environment is located in Helsinki, the private Finnish -Russian kindergarten Kalinka. Kalinka consists of 2–5 year old children. The aim of this study was to examine how Kalinka supported Russian-speaking children's native language.

Our thesis was done as a qualitative research. We collected the data with a questionnaire. The questionnaire was intended for the Russian-speaking and bilingual employees. In addition, we interviewed the kindergarten's logopaedics. Six employees responded to the questionnaire. Results were analyzed using the evidence-based material. First, the material was simplified, and then grouped into smaller sections. Finally, the material was conceptualized and analyzed.

Kalinka's own language-play method was the way to support the mother tongue. The languageplay-method is for guideline purpose, which can be used in various ways depending on the ages of children. The speech therapist seemed to have a major role in the Russian-speaking language education during our thesis. Among the staff, support of the native language was seen important because it laid the foundation for a new language to learn and it improved a child's cultural identity. The results also showed that the child 's linguistic learning occurs naturally in everyday situations. The group support fortified the child's self-esteem and perception of their own linguistic and cultural background. In addition, the results showed that the support of native language in day care was not enough, parents should support a child's native language at home as well.

Keywords: qualitative research, native language, bilingualism, early childhood education, child care, educational partnership, cultural identity, peer group, learning environment

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 ÄIDINKIELI JA KAKSIKIELISYYS.....	7
2.1 Äidinkieli	7
2.2 Päivähoitoa koskevat lait ja suositukset.....	8
2.3 Varhaiskasvatussuunnitelma	9
2.4 Kaksikielisyys	12
2.5 Kulttuuri-identiteetti ja itsetunto.....	14
3 KIELELLINEN KEHITYS.....	16
3.1 Oppimisympäristö.....	16
3.2 Kielen oppimisen vaiheet.....	17
3.3 Kielenoppimisen vaikeudet	19
4 ÄIDINKIELEN TUKEMINEN JA YLLÄPITO	21
4.1 Päivähoidon rooli.....	21
4.2 Kasvatuskumppanuus	23
4.3 Vanhempien rooli.....	24
4.4 Vertaisryhmän merkitys	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	28
5.2 Päiväkoti Kalinka tutkimusympäristönä.....	29
5.3 Päiväkoti Kalinkan työntekijöiden roolit kielikasvatuksessa	29
5.4 Kalinkan kielileikkimenetelmä	30
5.5 Kvalitatiivinen tutkimus	33
5.5.1 Kysely	34
5.5.2 Haastattelu	35
5.5.3 Tutkimusaineiston analyysi.....	37
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	38
6.1 Äidinkielen merkitys	38
6.2 Kasvattajien rooli päivähoidossa	38

6.3 Vanhempien rooli kielikasvatuksessa	40
6.4 Päiväkoti Kalinkan kielileikkimateriaali.....	41
6.5 Kaksikielinen oppimisympäristö	42
6.6 Vertaisryhmän merkitys	42
6.7 Logopedin rooli	43
7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	44
7.1 Lastentarhanopettajan ammattietiikka	44
7.2 Lastentarhanopettajan rooli perheiden tukemisessa.....	44
8 POHDINTA	46
8.1. Tutkimuksen eettisyys	46
8.2. Tulosten pohdinta	47
8.3. Ammatillinen kasvu.....	48
8.4. Johtopäätökset	49
8.5 Kehittämisehdotukset	50
LÄHTEET.....	52
LIITE 1: Saatekirje	56
LIITE 2: Kirjallinen lomakehaastattelu.....	57
LIITE 3: Logopedin teemahaastattelu	61

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aihe on venäjänkielisten lasten äidinkielen tukeminen kaksikielisessä varhaiskasvatusympäristössä. Toteutamme työn yhteistyössä suomalais-venäläisen Päiväkoti Kalinkan kanssa. Aluksi tarkoituksenamme oli tutkia maahanmuuttajalasten suomen kielen tukemista kaksikielisessä ympäristössä. Päiväkoti Kalinkan toiveiden mukaisesti päädyimme kuitenkin tutkimaan venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemista kaksikielisessä ympäristössä.

Tiedonkeruumenetelmiksi valitsimme kirjallisen lomakehaastattelun (liite 2.), joka oli tarkoitettu päiväkodin venäjänkielisille ja kaksikielisille työntekijöille. Lisäksihaastattelimme myös Päiväkoti Kalinkan logopediä teemahaastattelulla.(liite 3.) Logopedin nimike vastaa Suomessa puheterapeuttia. Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelminä käytämme kirjallista kyselyä ja teemahaastattelua.

Päiväkoti Kalinka on suomalais-venäläisen koulun kannatusyhdistyksen perustama ja ylläpitämä kielipäiväkoti, joka on perustettu vuonna 1990. Kalinka on yksityinen päiväkot. Kalinkassa on neljä kokopäivä ryhmää, joita ovat Puput, Siilit, Oravat ja Nallet. Näiden lisäksi päiväkodissa toimii myös osa-päiväryhmä Ketut. Yhteensä Kalinkassa on noin 100 lasta. Lasten ikärakenne on 2–5 vuotta.

Äidinkielen ylläpitäminen uudessa ympäristössä ei aina ole helppoa. Äidinkielen osaaminen pitää kuitenkin yllä lapsen kotikulttuurin tuntemusta ja sitoo siihen yhteisöön, jossa äidinkieltä käytetään. On tärkeää, että perheen eri sukupolvet voivat kommunikoida keskenään. (Mäkelä 2007, 14.) Tässä opinnäytetyössä on selvitetty äidinkielen osaamisen merkitystä Päiväkoti Kalinkan kasvattajien näkökulmasta. Opinnäytetyössä on kartoitettu keinoja, joilla päiväkodissa lapsen omaa äidinkieltä voidaan ylläpitää ja vahvistaa. Myös vanhempien rooliin kiinnitetään huomiota, sillä yksistään päivähoidon rooli äidinkielen ylläpitämisessä ei riitä.

2 ÄIDINKIELI JA KAKSIKIELISYYS

2.1 Äidinkieli

Äidinkieli on lapsen ensimmäisenä opittu kieli. Se sitoo lapsen perheeseen ja kulttuuriin. Äidinkieli on se kieli, jonka avulla lapsi tulee helpoiten ymmärretyksi ja jonka avulla hän tuntee ilmaisee. Äidinkielen avulla puhuja pystyy helpoiten tuomaan esille puheeseen liittyviä sävyjä ja äänenpainoja. (Räty 2002, 154.) Äidinkielen avulla yksilö kehittää ja rakentaa vuorovaikutustaitojaan sekä tulee osaksi ryhmää ja kulttuuria. (Ota Koppi! 2014.)

Äidinkieli on oleellinen osa identiteetin muodostumisessa. Kielen avulla lapsi ilmaisee ja käsittelee tunteitaan. Tunteiden ilmaisun lisäksi kieli on tärkeä vuorovaikutuksen väline. (Nurmilaakso 2011, 31–32.) Äidinkieli mielletään usein kielenä, jota äidit lapsilleen puhuvat. Äidinkielen avulla äiti luo tunneyhteyden lapseensa. (Hassinen 2005, 37–38.) Hyvä äidinkielen osaaminen on pohja uuden kielen oppimiselle. Uuden kielen oppimisen tueksi tarvitaan myös äidinkielen tukemista. Ne lapset, joilla äidinkielen taitotaso on hyvä, oppivat parhaiten uuden kielen. (Räty 2002, 156.)

Jokaisella lapsella on oikeus kummankin vanhemman kieliin. Jotta molemmat kielet voisivat kehittyä, lasta täytyy tukea niiden oppimisessa. Lapsen äidinkielen vahvistaminen ja kehittäminen on avain monikielisyyteen. (Ota Koppi! 2014.) Äidinkieltä opitaan eniten kotona, joten lapsen vanhempien merkitys sen oppimisessa on erittäin suuri. Perusta lapsen kielenkäytölle sekä identiteetille tapahtuu varhaislapsuudessa. (Opetushallitus 2009, 8.)

2.2 Päivähoitoa koskevat lait ja suositukset

Suomalaisen varhaiskasvatuksen peruspilareihin kuuluvat lasten tasavertainen kohtelu sekä oikeus hoivaan ja huolenpitoon. Suomessa päivähoitoa ohjaavia lakeja ovat päivähoitolaki sekä varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset. (Halme & Vataja 2011, 9.)

Päivähoidon päämääränä on tukea vanhempia lasten kasvatuksessa sekä edistää tasapainoista kehitystä. Päivähoidon täytyy tarjota kaikille lapsille turvallinen toimintaympäristö sekä luoda lapsiin jatkuvat ja lämpimät ihmissuhteet. Myös kulttuuriperinne pitää ottaa huomioon yksilöllisesti päivähoidossa. Päivähoidon tavoitteina on tukea ja edistää jokaisen lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Näiden lisäksi päivähoito tarjoaa esteettistä, älyllistä ja eettistä kasvatusta. Päivähoito tekee yhteistyötä vanhempien kanssa ja pyrkii yhteisvastuuseen vanhempien kanssa. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.)

Päivähoidon yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta sekä valvonnasta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Aluehallintovirasto vastaa päivähoitoon suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta omalla toimialueellaan. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ohjaa aluehallintovirastojen toimintaa, jotta kaikkien päivähoitoyksiköiden toiminta olisi mahdollisemman yhdenmukaista. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.)

Kaikkien julkisten sekä yksityisten sosiaalihuollon toiminnassa päätavoitteena on huomioida lasten etu. Yhdistyneet kansakunnat, johon myös Suomen valtio kuuluu- ovat sitoutuneet takaamaan kaikille lapsille huolenpidon ja suojelun. Sopimusvaltiot takaavat, että kaikki lasten kasvatukseen ja huolenpitoon liittyvät laitokset tai palvelut noudattavat viranomaisten laatimia määräyksiä. Nämä määräykset liittyvät esimerkiksi lasten turvallisuuteen ja terveyteen. (Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991.)

2.3 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjoissa sanotaan, että varhaiskasvatuksen on oltava lapsen äidinkieltä tukevaa. Varhaiskasvatuksen tulee kuitenkin tukea lasta myös suomen kielen oppimisessa. Linjauksissa todetaan myös, että jokaisella lapsella on oikeus omaan kieli- ja kulttuuritaustaansa sekä uskontoonsa. Jokaiselle lapselle tulee luoda mahdollisuus kasvaa niin oman kuin suomalaisenkin kulttuurin jäseneksi. Lisäksi lasten kohtelu tulee olla tasarvoista kulttuuritaustasta tai sukupuolesta riippumatta. (Halme & Vataja 2011, 9–10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tärkeitä päämääriä on lisätä jatkuvasti päivähoiton työntekijöiden ammatillista tietoisuutta, vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä moniammatillista yhteistyötä eri palveluiden kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat muodostavat kokonaisuuden, joilla tuetaan lasten hyvinvointia ja kehitystä sekä edistetään oppimista. Kaikilla kunnilla on lisäksi omat kuntakohtaiset strategiset linjaukset, joiden mukaan varhaiskasvatussuunnitelmia laaditaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007, 7.)

Kasvatukseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi vallitseva kulttuuri sekä yhteiskunnan muuttuminen jatkuvasti. Nämä asiat vaikuttavat varhaiskasvatuksen toteutuksen arviointiin ja tavoitteiden asettamiseen sekä myös niiden toteuttamiseen. Kasvatuksessa tulee pyrkiä kehittämään parempaa yhteiskuntaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luovat pohjan, jonka avulla kunnat ja päivähoito kehittävät toimintaansa päivähoitoon liittyen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007,7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman tärkeimpiä tavoitteita on lisätä varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, vanhempien osallisuutta sekä lisätä moniammatillista yhteistyötä. Jokaisella kunnalla on varhaiskasvatuksen kuntakohtaiset strategiset linjaukset, joiden mukaan varhaiskasvatussuunnitelmia laadi-

taan. Kunnat arvioivat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla oman kuntansa varhaiskasvatuksen palveluja sekä niiden toteutumista. Varhaiskasvatukseen vaikuttavia tekijöitä ovat kulttuuri ja yhteiskuntamme jatkuva muuttuminen. Nämä kaksi asiaa vaikuttavat merkittävästi varhaiskasvatuksen toteutuksen arviointiin ja tavoitteiden laatimiseen ja myös niiden toteuttamiseen. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 7–8)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimivat valtakunnallisena varhaiskasvatuksen ohjauksen välineenä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet perustuvat valtioneuvoston hyväksymiin varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin linjauksiin. Nämä linjaukset sisältävät yhteiskuntamme järjestämisen ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeisiä periaatteita sekä kehittämisen painopisteitä. Varhaiskasvatussuunnitelman ideana on se, että varhaiskasvatus olisi tasa-arvoista koko Suomessa ja, että sen laatua voitaisiin kehittää yhdenmukaistamalla toiminnan perusteita. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 7.)

Varhaiskasvatusta ohjataan monien erilaisten asiakirjojen avulla sekä valtakunnallisesti että kunnan omien asiakirjojen avulla. Valtakunnallisesta ja kunnallisesta ohjauksesta syntyy prosessimainen kokonaisuus. Valtakunnallisessa ohjauksessa varhaiskasvatuksesta ja siihen sisältyvän esiopetuksen toteuttamisesta määrittävät lasten päivähoitoa sekä esiopetusta koskevat lait ja asetukset. Myös varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset sisältävät keskeisiä periaatteita ja kehittämisen painopisteitä varhaiskasvatukseen liittyen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelee varhaiskasvatuksen sisältöä sekä laatua. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla kunnat laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmat. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 8–9.)

Kunnilla on omat varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategiansa. Ne voivat olla osana esimerkiksi kunnan lapsipoliittista ohjelmaa. Näistä tulee esille kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen tärkeimmät periaatteet ja lisäksi myös kunnan varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmä tulee näkyväksi näiden kautta. Kunnalla voi olla oma tai muiden kuntien kanssa yhteistyönä laatima varhaiskasva-

tussuunnitelma. Tämän perustana täytyy olla valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet. Kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelma ovat keskenään toimiva prosessi ja ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Jokaisella päivähoiton yksiköllä täytyy olla oma yksikön varhaiskasvatussuunnitelma. Se on kunnan tekemää varhaiskasvatussuunnitelmaa monipuolisempi ja yksityiskohtaisempi kokonaisuus. Yksikön omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa täytyy kuvata esimerkiksi yksikön hoidon ja kasvatuksen lähtökohdat ja niiden toteuttamista itse arjessa. Talokohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tulee kuvata myös alueen tai yksikön painotuksia ja lisäksi siihen täytyy kirjata eri palvelumuotojen tarkennettuja tavoitteita. Viimeiseksi päivähoiton tulee laatia jokaiselle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen esiopetuksen suunnitelma. Nämä laaditaan yhdessä lapsen vanhempien kanssa ja lapsen päivähoito pohjautuu niihin. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 9.)

Helsingin kunnallisen päivähoiton tärkeimpänä tavoitteena on turvata jokaiselle lapselle hyvät kasvun edellytykset. Varhaiskasvatukseen tulee kehittää lasten tasa-arvoista kasvua, kehitystä sekä oppimista. Jotta nämä tavoitteet saavutetaisiin, tarvitaan siihen kolme prosessia. Nämä kolme prosessia ovat hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus; kasvatuskumppanuus sekä arviointi ja ammatillisen osaamisen kehittäminen. Varhaiskasvatukseen täytyy aina asettaa lapsen ja koko perheen sekä yhteiskunnan näkökulmista. Varhaiskasvatus seuraa ja antaa mahdollisuuksia lapsen kehitykselle ja asettaa lapsen oppimiselle tavoitteita yhdessä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatukseen tulee edistää myös lapsen henkilökohtaista hyvinvointia. (Helsingin kaupunki 2007, 6–7.)

Jotta varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus olisivat yhtenäinen kokonaisuus, se edellyttää monipuolista ja aktiivista verkostoitumista päivähoiton ja perusopetuksen välillä. Jokaisella päivähoiton yksiköllä on vastuu ammatillisen osaamisen kehittämisestä. Päivähoito yksiköissä täytyisi olla esimerkiksi erilaisia koulutuksia ja sellaista toimintaa, joka kehittäisi päivähoiton henkilökunnan ammatillista osaamista työssään. (Helsingin kaupunki 2007, 8.)

2.4 Kaksikielisyys

Kielitiede luokittelee kaksikielisyys hallinnan mukaan. Oletuksena on, että kaksikielinen henkilö hallitsee molemmat kielet samoin kuin syntyperäinen puhuja. Kaksikieliseksi voidaan kielitieteen määritelmän mukaan lukea myös henkilö, joka osaa kaksi kieltä yhtä hyvin. Sosiologian määritelmän mukaan kaksikielisyys perustuu henkilön alkuperään. Henkilön on täytynyt oppia molemmat kielet syntyperäisiltä puhujilta kotonaan. Sosiaalipsykologinen ja yksilöpsykologinen näkökulma tähtää samastumiseen. Niiden luokituksen mukaan henkilö on kaksikielinen, jos hän samastuu kaksikieliseksi. (Halme & Vataja 2011, 14.)

Kaksikielisyys voi vaihdella paljon eri henkilöillä. Henkilön ollessa kaksikielinen, ei voi aina olettaa, että kaikki kielen osa-alueet olisivat hallittuja kummallakin kielellä tasapuolisesti. Suullista taitoa ei aina seuraa luku- ja kirjoitustaito. (Ullakonoja, Nieminen, Haapakangas, Huhta & Alderson 2012, 116.) Lapsi voi kasvaa kaksikieliseksi samanaikaisesti tai peräkkäisesti, jolloin toinen kieli opitaan ensimmäisen kielen jälkeen. Jokainen lapsi omaksuu toisen kielen yksilöllisesti. Omaksumiseen on monia erilaisia vaikuttavia tekijöitä, kuten esimerkiksi lapsen ikä, motivaatio, asenteet ja sosiaalisuus. Myös kulttuuri vaikuttaa toisen kielen omaksumiseen. (Ota koppi! 2014.)

Jotta lapsesta kasvaisi kaksikielinen, suositellaan yleisimmin sitä, että yksi vanhempi puhuu yhtä kieltä- periaatetta. Vanhemmilta edellytetään järjestelmällisyyttä kielimallin luojina. Parhaiten vanhemmat voivat kehittää lapsensa kaksikielisyyttä puhumalla selkeästi ja järjestelmällisesti omaa äidinkieltään. Lapsen kielten oppimiseen vaikuttaa eniten vanhempien antama kielimalli. Kielimallia kannattaa pitää yllä kolmen ja puolen vuoden ikään asti, jotta lapsi oppisi molemmat kielet tasapainoisesti. (Teiss 2007, 27–28.)

Kielten oppiminen voi tapahtua kahdella eri menetelmällä: Samanaikaisesti kahta kieltä oppien tai kielten oppiminen peräkkäin, jolloin toinen kieli opitaan ensin. Kun lapsi oppii kahta kieltä samaan aikaan, ensimmäisessä vaiheessa lapsi sekoittaa kummatkin kielet yhdeksi kokonaisuudeksi. Seuraavassa vaiheessa

lapsi alkaa erottaa sanoja kummallakin kielellä. Kolmannessa vaiheessa lapsen omaksumista kielistä toinen kehittyy yleensä vahvemmaksi. Tärkeää on, että monikielisessä perheessä vanhemmat puhuvat omia äidinkieliään. (Purcell, Lee & Biffin 2014.)

Kahden kielen peräkkäisessä oppimisessa lapsi hallitsee äidinkieltä. Toisen kielen oppimisen alkuvaiheessa lapsi käyttää kommunikoinnissaan eleitä ja ilmeitä, sekä ulkoa opeteltuja sanoja ja lauseita. Toisessa vaiheessa lapsi alkaa luoda omia lauseita. Viimeisessä vaiheessa lapsi pyrkii puhumaan toista kieltä kieliopillisesti oikein. Kielen peräkkäisessä oppimisessa tärkeintä on se, että äidinkieli toimii toisen kielen oppimisen pohjana. (Purcell, Lee & Biffin 2014.)

Päivähoidossa aikuisen on tärkeä muistaa ja tiedostaa se, että on monenlaista kielellistä osaamista. Kielitaito voidaan jakaa eri osioihin, joita ovat: kielen kuuntelu, ymmärtäminen, puhuminen, sanasto, kielen rakenne, lukemisen ja kirjoittamisen valmius. (Ota koppi! 2014.)

Monikielisessä ympäristössä lapsi voi käyttää eri tilanteissa ja elämänvaiheissa yhtä kieltä enemmän kuin toista. Puhuttujen kielten järjestys voi myös muuttua niin, että vähemmän puhutusta kielestä kehittyy dominoiva kieli. Kielten hallinta muuttuu jatkuvasti niiden käyttötarpeiden mukaan. Jos lapsi unohtaisi toisen kielen hetkellisesti, sen voi oppia ja ottaa käyttöön uudestaan. Kahta kieltä puhuva lapsi voi kokea olevansa osa kahta kieliyhteisöä ja kulttuuria. (Teiss 2007, 38.)

Jos lapsi ei ole suomenkielinen, hän voi puhua aluksi omaa äidinkieltään. Jos lapsi ei tule ymmärretyksi, hän voi olla puhumattomana pitkäänkin. Lapsi seuraa ja havainnoi jatkuvasti puhetta ympäristössään ja alkaa vähitellen toistaa sanoja. Pikkuhiljaa lapsi alkaa yhdistellä useampia sanoja sekä tuottaa lauseita. (Ota koppi! 2014.)

Kaksikielisyyttä voi edesauttaa se, että millaisessa asemassa henkilön vähemmistökieli on yhteiskunnassa. Jos yhteiskunnassa arvostetaan henkilön käyttämää kieltä, se edesauttaa kielen rikastuttamisessa ja sen käytössä. Jos taas

yhteiskunnassa ei arvosteta tai käytetä lainkaan kyseessä olevaa kieltä, voi koko perhe niin sanotusti hävetä toista äidinkieltänsä ja olla puhumatta sitä muualla kuin kotona. (Teiss 2007, 19.)

2.5 Kulttuuri-identiteetti ja itsetunto

Kahteen kulttuuriin kasvaminen ja kaksikielisyys on rikkaus. Kasvuympäristön tulee tukea tätä ajatusta, jotta lapsi tuntisi itsensä arvostetuksi ja oppisi näkemään tämän rikkauden. Lapsen kanssa tulisi puhua myös kulttuurien välisistä eroista, jotta lapsi oppisi ymmärtämään kulttuureja, joissa kasvaa. (Räty 2002, 163.)

Maasta toiseen muuttava lapsi kohtaa maahanmuuttoon liittyviä haasteita. Lapsen on sopeuduttava uuteen kulttuuriin, kieleen ja olosuhteisiin. Vanhempien ja päivähoiton tulee tehdä yhteistyötä ja toimia yhdessä sovittujen periaatteiden mukaisesti, jotta lapsen identiteetti kehittyisi turvallisesti. Lapsen tulisi päivähoitossa tuntea, että hänen äidinkieltään ja kulttuuriaan arvostetaan. Varhaiskasvatushenkilöstön tulee kannustaa vanhempia lapsen äidinkielen ja kulttuurin vaalimisessa. (Halme & Vataja 2011, 11.)

Hyvä, terve ja vahva itsetunto on hyvinvoinnin pohja. Hyvä itsetunto edistää oppimista ja vähentää syrjäytymisen riskiä. Itsetunto kehittyy vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Itsetunto on henkilön oma käsitys itsestään, siitä mikä hänen arvonsa on ja kuinka hyvä hän erilaisissa asioissa on. (Koivisto 2011, 39–41.)

Itsetunnon rakennuspilareita ovat hyvät vuorovaikutussuhteet, yksilöllinen huomio sekä turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri. Lapsen itsetunto rakentuu vuorovaikutussuhteista niin vanhempiin, lasta hoitaviin aikuisiin kuin ikätovereihinkin. (Koivisto 2011, 44–45.)

Terveen itsetunnon rakentumisen kannalta on tärkeää, että ilmapiiri on turvallinen. Turvallisessa ilmapiirissä lapsi tuntee olonsa hyväksytyksi ja arvostetuksi

sellaisena kuin on. (Koivisto 2011, 45.) Oman äidinkielen puhumisen kynnys madaltuu, kun lapsi tuntee itsensä, oman kielensä ja kulttuurinsa arvostetuksi. (Räty 2011, 11.)

Jotta ymmärtäisi erilaisuutta, täytyy tuntea omaa kulttuuria. Monikulttuurisessa toimintaympäristössä toimiessa olisi tärkeää tunnistaa kulttuurien välisiä eroja ja niiden syitä. Monikulttuurisessa työyhteisössä kannattaa puhua kulttuurien piirteistä ja tavoista. Jotta työntekijä onnistuisi luomaan lapsen vanhempiin luottamuksellisen suhteen, tulisi kummankin osapuolen suhtautua mahdollisimman luontevasti eri kulttuuria ja uskontoa kohtaan. Päivähoidossa jokaiselle lapselle tehdään oma varhaiskasvatussuunnitelma, jossa lapsen ääntä kuunnellaan ja vanhempien mielipiteet ja toiveet huomioidaan. (Ota koppi! 2014.)

3 KIELELLINEN KEHITYS

Keskeistä lapsen kielellisessä oppimisessa on vuorovaikutus. Päiväkodissa lapsi on vuorovaikutuksessa niin aikuisiin kun toisiin lapsiin. Tämän vuoksi lapsiryhmän tuki kielen kehittämisessä on tärkeää. Aikuisen apua tarvitaan, mikäli lapset eivät tule toisilleen ymmärretyiksi. Aikuisen ennakkoinnilla pystytään välttämään haitallisia tilanteita, joissa lapsi turhautuu kun ei tule ymmärretyksi. (Alijoki 2011, 84)

Jotta äidinkieltä pystyttäisiin tukemaan mahdollisimman hyvin esimerkiksi kaksikielisessä päivähoidossa, ympäristössä täytyy olla äidinkieliä arvostava ilmapiiri. Äidinkielen tukemista varten täytyy myös olla selkeät ja konkreettiset keinot tai toimintamuodot, jotta se onnistuu myös käytännössä tarkoituksen mukaisesti. (Mäkelä 2007, 15.)

Päiväkotiympäristössä aikuisen tuki ja rohkaisu ovat oppimisen kannalta tärkeässä asemassa. Kun aikuinen kannustaa lasta, lapsi uskoo kykyihinsä ja uskallettaa helpommin tuoda asiansa esille. Aikuiset ovat vastuussa siitä, että lapsi saa riittävästi vuorovaikutustilanteita päivän aikana. Lapsen yksilöllinen huomioiminen on kielen oppimisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. (Alijoki 2011, 85.)

3.1 Oppimisympäristö

Keskeistä lapsen kielellisessä oppimisessa on vuorovaikutus. Päiväkodissa lapsi on vuorovaikutuksessa niin aikuisiin kun toisiin lapsiin. Tämän vuoksi lapsiryhmän tuki kielen kehittämisessä on tärkeää. Aikuisen apua tarvitaan, mikäli lapset eivät tule toisilleen ymmärretyiksi. Aikuisen ennakkoinnilla pystytään välttämään haitallisia tilanteita, joissa lapsi turhautuu kun ei tule ymmärretyksi. (Alijoki 2011, 84)

Päiväkotiympäristössä aikuisen tuki ja rohkaisu ovat oppimisen kannalta tärkeässä asemassa. Kun aikuinen kannustaa lasta, lapsi uskoo kykyihinsä ja uskallettaa helpommin tuoda asiansa esille. Aikuiset ovat vastuussa siitä, että lapsi saa

riittävästi vuorovaikutustilanteita päivän aikana. Lapsen yksilöllinen huomioiminen on kielen oppimisen kannalta ensiarvoisen tärkeää. (Alijoki 2011, 85.)

Parhaimmillaan oppimisympäristö tarjoaa lapselle virikkeitä, on motivoiva ja kiinnostava. Oppimisympäristön tulee kannustaa lasta luovuuteen ja aktiivisuuteen. Lapsella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa omaan oppimisympäristöönsä. Oppimisympäristön tulisi myös tukea vuorovaikutusta niin lasten välillä kuin lasten ja kasvattajienkin välillä. (Jalkanen, Litola & Järvenoja 2014.)

3.2 Kielen oppimisen vaiheet

Vuodelta 1962 oleva Pearlin ja Lambertin tutkimus osoitti, että lapsi voi oppia samanaikaisesti useampiakin kieliä, eikä se häiritse lapsen normaalia kehitystä. Tutkimuksessa kaksikieliset lapset selviytyivät tehtävistä muita paremmin. Aluksi oltiin siinä käsityksessä, että kahden tai useamman kielen opettaminen lapselle häiritseisi lapsen kielellistä, kognitiivista ja älyllistä kehitystä. (Halme & Vataja 2011, 13.)

Lapsi pystyy omaksumaan ne kielet, joita hänen kasvuympäristössään puhutaan. Lapsen kielellisen kehityksen edellytyksinä toimivat biologiset, sosiaaliset ja kognitiiviset valmiudet. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kieli voi kehittyä, kun kuuloon ja puheeseen liittyvät elimistön osat ovat kunnossa. Hyvässä vuorovaikutuksessa lapsi oppii sosiaalisia taitoja, joita kielellinen oppiminen vaatii. Kognitiivisilla valmiuksilla tarkoitetaan kykyä vastaanottaa ja käsitellä kieliä aivoissa. (Hassinen 2005, 82.)

Ensimmäisinä vuosinaan lapsi käyttää kieltänsä lähiympäristössään, perheensä seurassa. Hän oppii perheenjäseniltään kielenkäyttömallit ja saa myös palautetta omasta kielestään. Lähiympäristö laajenee ulkomaailmaan perheen kautta. Lapsi kehittää kieltänsä omien kokemustensa avulla, lapsi aistii, millaista kieltä hän voi käyttää missäkin tilanteessa. (Teiss 2007, 17.) Ensimmäisten ikävuosien aikana lapsi oppii äänneitä, sanoja ja kielen rakenteita. Lapsen puhe lisääntyy ja puheen rakenne muuttuu monipuolisemmaksi. Myös lapsen kehossa ta-

pahtuu puheen tuottamiseen liittyviä muutoksia. Lapsen kuulo paranee, näkö tarkentuu, äänielimet kehittyvät ja muisti paranee. Ensimmäisen yhdeksän kuukauden aikana on otollisin aika alkaa omaksua äidinkieliä. Tämän jälkeen kielen oppimisessa on hyvin vaikea päästä äidinkielen tasolle. (Hassinen 2005, 83.)

Lapsen kielten oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa. Lapsi jäljittelee kuulemaansa kieltä. Lapsi tarvitsee siis vuorovaikutusta aivan ensihetkestä lähtien. Ympäristön on oltava sellainen, että lapsi kuulee kieliä, joita voi jäljitellä. Lapsi voi omaksua useita kieliä. Yleensä kaikki äidinkielet lapsi omaksuu ensimmäisten neljän elinvuotensa aikana. (Hassinen 2005, 81–82.)

Pieni lapsi, joka ei vielä sanoilla osaa ilmaista tunteitaan, ilmaisee niitä eleiden, ilmeiden ja ääntelyn avulla. Kasvattajan tulee reagoida lapsen pyrkimyksiin kommunikoida ja rohkaista lasta vuorovaikutukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19.) Pieni lapsi oppii kieltä päivittäisissä rutiineissa ja oppii yhdistämään sanoja tiettyihin tilanteisiin. Kieli on lapselle tärkeä väline leikissä. Kielen avulla leikkiä määritellään. Lapset säätelevät leikissä myös keskinäistä suhdettaan kielen avulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19.)

Lapsi oppii kieltä leikkimisen, tutkimisen, liikkumisen sekä taiteellisen kokemuksen ja ilmaisun myötä. Sadut ovat tärkeä tapa harjoittaa kielenoppimista. Lapsi kuuntelee, oppii keskittymään, eläytyy satumaailmaan sekä kuulee monipuolista kieltä, joka rikastuttaa sanavarastoa. Lapselle tulee luoda toimintaympäristö, joka on virikkeellinen. Toimintaympäristössä lapsella tulee olla mahdollisuus havainnoida niin puhetta kuin kirjoitettuaakin kieltä. Lapsen kielenkehitystä tuetaan yksilöllisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19–20.) On tärkeää huomioida, että pienten lasten leikissä kasvattajalla on suuri rooli. Kasvattajan tehtävä on havainnoida lasten leikkiä ja tarvittaessa ohjailla sitä, jotta vuorovaikutusta lasten välillä syntyisi. Kun lapset siirtyvät roolileikkiin ja puhe on tullut kommunikaation välineeksi, ei aikuinen ole enää aloitteen tekijän roolissa. Aikuisen tehtävä on huolehtia ympäristön virikkeellisyydestä. (Helenius & Korhonen 2011, 74–75.)

Kielen oppimisen alkuvaiheissa lapsi saattaa myös sekoittaa kieliä ja puhua niitä sekaisin. Lapsi voi oppia kaksi kieltä rinnakkain eli simultaanisti. Toinen vaihtoehto on, että lapsi omaksuu kielet peräkkäin eli suksessiivisesti. On yleistä, että kotona opitaan äidinkieli ja vasta päivähoitossa suomen kieli. Kaksikielisellä lapsella vauhti kielen kehityksessä saattaa vaihdella tilanteen mukaan. Jos lapsi on pitkään pois päivähoitosta, niin usein äidinkieli vahvistuu ja suomen kieli saattaa tuntua vaikealta. (Halme & Vataja 2011, 14.)

Kielen oppiminen ja osaaminen vaikuttaa minuuden tiedostamiseen ja siihen, kuinka hyvin henkilö voi olla osa suurempaa yhteisöä. On tärkeää, että lapsi oppii tarpeeksi hyvin äidinkielen, jotta hän oppisi helpommin muita kieliä.. Lapsen on helpompi ilmaista sisäisiä tunteita ensimmäisellä oppimallaan kielellä, eli ensikiielellä. Ensikieli opitaan hoivatilanteissa. (Teiss 2007, 27.)

3.3 Kielenoppimisen vaikeudet

On olemassa hyvin vähän tietoa siitä, miten kielten runsaus vaikuttaa sellaisiin lapsiin, jotka ovat alttiita kielihäiriöille. Kielen oppimisen häiriöt voivat liittyä puheen tuottamiseen tai ymmärtämiseen. Häiriöt voivat näkyä kielen rakenteissa, kuten ääntämisessä tai sanojen taivutuksessa. Häiriöt voivat ilmetä myös kielen merkityksessä. Kaksikielisellä lapsella kielenkehityksen häiriötä voidaan epäillä silloin, jos ongelmaa on kummankin kielen oppimisessa ja pulmat ovat luonteeltaan samantyyppisiä. (Hassinen 2005, 132–133.)

Kahden kielen oppimiseen vaikuttaa erityisesti se, onko lapsen kielenomaksumiskyky säilynyt. Lapsen mahdollinen kielellinen viivästyminen tai häiriö on tavoitteena selvittää neljännen ikävuoden aikana. Kielihäiriöt selvitetään testien avulla. Kaksikielisellä lapsella testataan molemmat kielet. Lapselle kaikkein paras tilanne olisi, jos testaja osaisi lapsen molemmat kielet. Näin pystyttäisi arvioimaan paremmin, mitkä ongelmat liittyvät kahden kielen omaksumiseen ja mitkä viittaisivat mahdollisesti kielihäiriöön. (Hassinen 2005, 134–135.)

Kaksikielisen lapsen kielten omaksumisen kannalta olisi tärkeää, että kieliä käytettäisi johdonmukaisesti. Kieliä ei tulisi käyttää sekaisin, vaan vanhempien tulisi puhua lapselle sitä kieltä, mitä halutaan opettaa. Esimerkiksi kaksikielisessä perheessä toisen vanhemmista tulisi johdonmukaisesti puhua toista kieltä ja toisen vanhemman toista kieltä. Näin kielen opettaminen on mahdollisimman oikeaoppista ja lapselle selkeää. (Hassinen 2005, 136.)

Monikielisillä lapsilla vaarana on, että toista kieltä opetellessa äidinkieli saattaa helposti jäädä varjoon ja pahimmillaan unohtua kokonaan. Kielikasvatus onnistuu parhaiten, kun yhteistyö päivähoiton ja vanhempien välillä on toimivaa. Päivähoidon henkilökunnan tulee kannustaa vanhempia aktiivisesti puhumaan äidinkieltä lapselleen. (Halme & Vataja 2011, 15.)

On tutkittu paljon sitä, miten lapsen kummatkin vanhemmat käyttävät lapsen kanssa juuri omaa äidinkieltänsä. Esikielellisessä vaiheessa, lapsen ollessa noin 0-1-vuotias tämä ei ole osoittautunut vielä ongelmaksi. Yleensä ongelmia on alkanut esiintyä siinä vaiheessa, kun lapsi itse alkaa tuottaa puhetta. Lapsi voi vastata vanhemmalle muulla kuin vanhemman omalla kielellään. Haastavia tilanteita voivat olla myös ne tilanteet, kun kummatkin vanhemmat puhuvat omaa kieltänsä keskustellessa eikä lapsi tiedä, kumpaa kieltä hän puhuisi. (Teiss 2007, 18.)

4 ÄIDINKIELEN TUKEMINEN JA YLLÄPITO

4.1 Päivähoidon rooli

Laadukas päivähoitoympäristö koostuu koulutetuista ja ammatillisesta henkilökunnasta. Päivähoito tarjoaa lapselle turvallisen kasvun ympäristön, jossa kaikki lapsen kehityksen osa-alueet otetaan huomioon. Päivähoidon yhtenä tavoitteena on vastata myös lapsen vanhempien tarpeisiin ja auttaa heitä kasvatustehtävässä. (Children`s environments series 1994.)

Lapselle päivähoidon arki saattaa olla aivan uutta. On tärkeää, että lapsella on turvallinen aikuinen, jonka kanssa voi rauhassa tapoihin ja rutiineihin tutustua. Kun lapsi on sopeutunut päivähoitoon, tulee henkilökunnan tutustua myös lapsen omaan kulttuuriin. Lapsen kanssa tulee keskustella kulttuurieroista. Lapselle tulee järjestää mielekästä tekemistä sellaisten uskonnollisten tapahtumien ajaksi, joihin lapsi ei voi osallistua. (Räty 2002, 166–167.)

On tärkeää, että päiväkodin henkilökunta ottaa perheen vastaan avoimin mielin ja kannustaa vanhempia tutustumaan päivähoitoon ja sen käytäntöihin. Eri olosuhteista tulleiden perheiden kanssa kannattaa keskustella monista arkipäiväisistä asioista, kuten esimerkiksi lapsen pukemisesta sään mukaan. Monille maahanmuuttajaperheille lämpimästi pukeutuminen voi olla aivan uutta. Keskustelu on tärkeä osa kasvatuskumppanuutta ja luottamuksen luomista. Kun vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välillä on luottamus, uskaltavat vanhemmat helpommin kysyä heitä askarruttavista asioista. (Räty 2002, 165–166.)

Lapsen oman kielen ja kulttuurin säilymisen kannalta olisi järkevää, että saman kulttuuriryhmän lapset keskitetään samoihin päiväkoteihin. Käytännön syistä lapset kuitenkin sijoitetaan usein eri päiväkoteihin, sillä vanhemmat haluavat lapsen kodin lähellä olevaan päiväkotiin. Lisäksi hajalleen sijoittamista voidaan perustella tehokkaammalla suomen kielen oppimisella ja kulttuuriin sopeutumisella. Lapsen äidinkieli saattaa kuitenkin heiketä tällaisissa tilanteissa, ellei sitä kotona pidetä aktiivisesti yllä. (Räty 2002, 165.)

Päivähoidossa lasta tuetaan käyttämään omaa äidinkieltään leikkiessään samaa kieltä puhuvien lasten kanssa. Äidinkielen säilymisen kannalta on etu, jos henkilökunnassa on lapsen äidinkieltä osaavia henkilöitä. Samaa kieltä puhuville lapsille voidaan järjestää erilaisia tuokioita, joissa lauletaan, leikitään, luetaan satuja tai pelataan omalla äidinkielellä. Koko ryhmän kanssa voidaan opetella esimerkiksi lapsen kotimaan kansallislaulu tai tervehdys. Tällä keinolla näytetään lapselle, että muutkin arvostavat hänen äidinkieltään ja kulttuuriaan. (Halme 2011, 88.)

Päivähoidon työntekijät saavat lapsen vanhemmilta tietoa lapsen taidoista ja kokemuksista. Kaikki aikaisemmin opitut taidot ja kokemukset vaikuttavat lapsen uuden kielen oppimiseen. Aikuisten on muistettava sanattoman viestinnän merkitys vuorovaikutuksessa ja oppimisessa. Sensitiivinen aikuinen havainnoi lasta koko ajan ja vastaa lapsen sanattomiin eleisiin. (Ota koppi! 2014.)

Aikuisen rooli esimerkiksi leikeissä on merkittävä. Aikuinen voi sanoittaa lasten leikkejä ja auttaa lapsia ymmärtämään leikin idea. Lapsi oppii kieltä sekä leikkikulttuuria matkimalla ja havainnoimalla muita lapsia sekä aikuisia. Lapsen kielen kehitykselle on tärkeää, että lapsi saa vertaistukea muilta saman ikäisiltä lapsilta. Aikuinen on vastuussa lapsen kielellisestä kehityksestä. Aikuinen luo puhutulle kielelle merkityksen. (Ota koppi! 2014.)

Päivähoidon kaksikielisyyden ja kulttuuri-identiteetin tukemisen keskeisiä muotoja ovat esimerkiksi työntekijöiden ja lasten luottamuksellinen vuorovaikutus ja positiivinen asennoituminen lasta ja hänen kieli- ja kulttuuritaustaa kohtaan. Myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja vuorovaikutuksellisuus ovat merkittäviä tekijöitä kaksikielisyyden kehittymisessä. Lapselle leikin merkitys on tärkeä tekijä kaksikieliseksi kasvamiselle. (Kokkonen 2009, 2.)

Lapsen identiteetin kehitykseen vaikuttavat esimerkiksi se, että päiväkodissa ollaan kiinnostuneita lapsen omasta kotikielestään ja kulttuurista. On tärkeää, että lapsella on mahdollisuus tuoda esille omaa kulttuuriaan ja tapoja. Päivähoidon yhtenä tärkeänä osana on tutustuttaa lapsia uusiin kulttuureihin ja kannus-

tamaan heitä kertomaan omista kulttuureistaan. Päivähoidon työntekijöillä on todella merkittävä rooli lapsen monikulttuurisuuden kehittämisessä. (Korhonen & Hippeläinen 2012, 38.)

Kielen opetuksen täytyy olla suunniteltua ja johdonmukaista. Opetuksen sisällön pitää vastata lapsen kehittymisen tarpeita. On tärkeää kirjata erilaisia havaintoja lapsen kielellisestä kehityksestä, jotta kehitystä voidaan seurata. Jokainen lapsi on yksilö ja kaikilla lapsilla on oma tapa oppia kieltä. Aikuisen tehtävänä on tunnistaa jokaisen lapsen tapa oppia. Tärkeää on muistaa rohkaista ja kannustaa lapsia puhumaan kieltä. Kuvien käyttö kielen tukena on hyvä apu auttaa lapsen kielenkäyttöä. (Ota koppi! 2014.)

4.2 Kasvatuskumppanuus

Päivähoidon lähtökohtana on asennoitua motivoituneesti vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vanhempien ja päivähoidon työntekijöiden roolit lapsen kasvatuksessa ovat tasavertaiset, mutta sisällöiltään erilaiset. Työntekijät luovat pohjan kasvatuskumppanuudelle ja toteuttavat kasvatusyhteistyötä osana lapsen varhaiskasvatusta ja perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Kasvatuskumppanuudessa erityisen tärkeää on vuorovaikutus päivähoidon ja vanhempien välillä. (Kekkonen 2012, 42–43.)

Kasvatuskumppanuus on todella merkittävä työväline päivähoidon ja lapsen perheen välillä. Kasvatuskumppanuus varmistaa sen, että lapsen päivähoito on tarkoituksenmukaista. Jotta kasvatuskumppanuus toimisi, päivähoidon ja perheen tulisi sopia lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja niiden toteuttamisesta. Kasvatuskumppanuuden täytyisi olla osa lapsen varhaiskasvatusta. (Helsingin kaupunki 2007, 7.)

Kasvatuskumppanuus merkitsee vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Ensisijainen kasvatustavuu lapsesta on aina vanhemmilla. Päivähoidon henkilökunta jakaa ammatillista osaamista ja tietoa vanhemmille. Tärkeimpänä

tavoitteena kasvatuskumppanuudessa on luoda vanhempien ja kasvattajien asiantuntemuksista ja tiedoista sekä kokemuksista yhtenäinen kokonaisuus, joka tukee lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Kasvatuskumppanuus on tarkoitettu kaikille päivähoiton asiakasperheille. Erityisen suuren merkityksen kasvatuskumppanuus saa silloin, jos perheellä tai lapsella on suurempia vaikeuksia tai ongelmia. (Kekkonen 2012, 42.)

Arjessa kasvatuskumppanuus näkyy tiedon jakamisena puolin ja toisin esimerkiksi lapsen päiväkulusta ja kuulumisista. Toimivassa kasvatuskumppanuudessa henkilökunta ja vanhemmat jakavat havaintojaan ja tietojaan lapsesta päivittäin. Työntekijät ovat sopineet vanhempien kanssa tavoitteista, jotka lapsen kanssa pyritään saavuttamaan. Jotta kasvatuskumppanuus olisi molemmille osapuolille antoisa ja hyödyllinen, on tärkeää kunnioittaa toista osapuolta sekä hyväksyä erilaisia tunteita ja ajatuksia. Tärkeää toimivassa kasvatuskumppanuudessa on avoimuus ja joustavuus. Kasvatuskumppanuus voidaan tulkita niin sanotuksi kolmiosuhteeksi, jossa lapsen, vanhempien sekä kasvattajien välillä jaetaan lapsen kokemuksia ja tietoja tämän kasvun prosessissa. (Kekkonen 2012, 43.)

4.3 Vanhempien rooli

Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin ylläpitämisestä on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla. Joskus äidinkielen säilymistä tuetaan jo varhaiskasvatuksessa. Lapselle voidaan järjestää oman äidinkielen opetusta. Ne lapset, jotka ovat osallistuneet oman äidinkielen opetukseen, menestyvät koulussa paremmin. On tärkeää, että päiväkodin henkilökunta kannustaa vanhempia lapsen oman äidinkielen säilyttämisessä. Vanhempia voidaan kannustaa esimerkiksi harjoittelemaan lapsen kanssa päiväkodissa opeteltuja käsitteitä omalla äidinkielellä. (Halme 2011, 87.) Vanhemmat toimivat lapsilleen roolimalleina. Varhaislapsuudessa lapsi omaksuu ja oppii uusia asioita vanhempien kautta. Lapsen kasvaessa kouluikäiseksi vanhempien rooli opettajasta muuttuu ohjaajaksi. (BPS parents 2014.)

Yksi todella merkittävä tapa oppia kieltä jo varhaislapsuudessa on perheen sisäiset sosiaaliset suhteet sekä vuorovaikutustavat. Lapsi alkaa omaksua kielen lisäksi jo pienestä pitäen esimerkiksi tapaa olla ja suhtautua muuhun ympäristöön. Vuorovaikutustilanteissa lapsen kielen käyttö edistää muun muassa arvojen, normien sekä roolien omaksumista. Lapsen kokemus käytetystä kielestä muodostuu siitä, kuinka kieli täyttää lapsen omat vaatimukset. Lapsi oppii käyttämään kieltä aineellisten tarpeidensa tyydyttämiseen, kielellisten vuorovaikutussuhteiden luomiseen ja niiden ylläpitämiseen. Lapsi ilmaisee kielensä avulla myös tunteensa. (Teiss 2007, 17.)

Päivähoidon henkilökunnan tulee tukea vanhempia lapsen oman äidinkielen säilyttämisessä. Tuen perusta on toimiva kasvatuskumppanuus. Perheelle tulee kertoa kuinka tärkeää on, että äidinkieltä puhutaan kotona arjessa. Aina vanhempien jaksaminen ei riitä äidinkielen tukemiseen uudessa ympäristössä. Siksi on tärkeää, että perhe saa ympäristöltä kannustusta oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. (Räty 2002, 154–155.)

Päiväkodin henkilökunnan tulee yhdessä lapsen vanhempien kanssa miettiä, millaisilla keinoilla äidinkieltä voisi kotona tukea. Päiväkodin henkilökunta laatii yhdessä vanhempien kanssa lapselle kaksikielisyysuunnitelman osana varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunnitelmassa arvioidaan lapsen kielelliset taidot ja laaditaan tavoitteet. Yhdessä sovitaan myös tavoitteiden arvioinnista ja seurannasta. Kasvattajalle varhaiskasvatussuunnitelma on pedagoginen väline, jonka avulla hän suunnittelee toimintaa ja arvioi tavoitteiden saavuttamista. Kaksikielisyysuunnitelman avulla kasvattaja voi arvioida, millaisia kielellisiä tarpeita lapsella on. (Halme 2011, 88–89.)

Vanhemmat on hyvä ottaa mukaan kielen kehityksen arviointiin. He pystyvät arvioimaan lapsensa äidinkielen osaamisen tason. He voivat arvioida äidinkielen oppimisen varhaisvaiheita, omaksumisvauhtia sekä äidinkielen senhetkistä tasoa. Tiedot ovat tärkeitä mahdollisten kielten oppimisen vaikeuksien arvioimisen kannalta. (Halme 2011, 89.)

4.4 Vertaisryhmän merkitys

Oppiminen liittyy olennaisesti sosiaalisiin tilanteisiin, erilaisiin toimintaympäristöihin ja vertaistukeen. Vertaistuen avulla ihmiset voivat jakaa toisilleen oppimaansa tietoa. Arjessa vertaistuen avulla oppiminen voi olla hyvin tehokasta. Oppiminen tapahtuu luonnollisissa tilanteissa ja se on mielekästä. (Aittola 2002, 60–61.)

Arkipäivän oppiminen tapahtuu jokapäiväisessä elämässä. Oppimiskokemus rajoittuu syntyneeseen tilanteeseen. Arkipäivän oppimisessa on tärkeää, että toimintaympäristö on oppijalle turvallinen. Vertaistukiryhmän tulee olla oppijalle tuttu ja suhteellisen pieni, jotta oppiminen olisi tehokkainta. (Aittola 2002, 60–61.)

Päiväkodissa lapsi saa jo varhain kokemuksia vertaisryhmästä, sillä suuri osa lapsista osallistuu ryhmämuotoiseen päivähoitoon. Vertaisryhmän lapset ovat yleensä keskenään samalla tasolla sosiaalisessa ja emotionaalisessa sekä kognitiivisessa kehityksessä. Vertaisryhmässä lasten iät saattavat toisinaan vaihdella, koska kaikki taidot eivät kehity kaikilla lapsilla samanaikaisesti. (Salmivalli 2005, 15.)

Vertaisryhmän tuki auttaa lasta omaksumaan erilaisia tietoja ja taitoja. Myös asenteita omaksutaan vertaisryhmän lapsilta. Vertaisryhmän tuki voi auttaa lasta sopeutumaan uusiin ja erilaisiin tilanteisiin. Vertaisryhmän hyväksynnällä on suuri merkitys ja se voi auttaa esimerkiksi päiväkotiin sopeutumisessa. (Salmivalli 2005, 15.)

Ryhmässä lapsi saa kontakteja, joiden avulla oppii perustaitoja. Vertaisryhmän tuella lapset taidot pääsevät kehittymään. Lapset muodostavat keskenään myös pysyvämpiä ystävyyssuhteita. Sosiaalisten taitojen kehittymisen lisäksi lapsi voi kokea ystävyyssuhteessa emotionaalista eli tunnepohjaista kiintymystä. (Ikonen 2006, 154.) Salmivallin (2005.) mukaan alle kouluikäisten välisissä ystävyys- ja vertaissuhteissa korostuu leikin merkitys.

Päivähoito on suotava tuki kielen omaksumisen kannalta. Ryhmässä lapsi saa jatkuvasti kielellisiä haasteita leikeissä toisten lasten kanssa. Toiset lapset antavat tukea ja mallia arjessa. (Hassinen 2005, 143–144.) Päiväkodissa lapset muodostavat keskenään vertaisryhmiä. Vertaisryhmän lapset määritellään usein keskenään saman tasoisiksi. Usein vertaisryhmän lapset ovat melko saman ikäisiä ja pitävät esimerkiksi samankaltaisista leikeistä. Jokin yhdistävä tekijä saa lapset muodostamaan vertaisryhmiä. Vertaisryhmässä tärkeää on jäsenten välinen vuorovaikutus ja lapset hakevatkin kavereita sellaisista lapsista, joiden kanssa pääsevät sosiaaliseen kanssakäymiseen. (Laine 2002, 13–15.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemista yleisenä ilmiönä päiväkotikielissä Kalinkassa. Työssä selvitettiin, millä keinoilla äidinkieltä tuetaan kaksikielisessä ympäristössä ja kuinka suuri rooli päivähoitolla on lapsen äidinkielen kehityksessä. Kirjallisen lomakehaastattelun ja teemahaastattelun avulla selvitettiin Päiväkotikielien henkilökunnan näkemyksiä äidinkielen tukemisen merkityksestä.

Lomakehaastattelun (liite 2.) avulla selvitettiin muun muassa miksi henkilökunta näkee äidinkielen tukemisen tärkeäksi. Kirjallisessa lomakehaastattelussa kysyttiin myös venäjänkielisten ja kaksikielisten työntekijöiden käyttämistä menetelmistä ja heidän rooleistaan venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisessa. Lisäksi kysyttiin vanhempien esittämistä toiveista äidinkielen tukemiseen liittyen sekä siitä, millä tavoin työntekijät tukevat vanhempia äidinkielen säilyttämisessä. Lomakehaastattelussa selvitettiin myös, että millä tavoin työntekijät käyttävät Kalinkan kielileikkimateriaali. Työntekijöitä pyydettiin kuvailemaan kaksikielisen päivähoitoympäristön ja vertaisryhmän vaikutusta lapsen äidinkielen kehittymiseen.

Lomake- ja teemahaastatteluiden tarkoituksena oli saada kokonaisvaltainen näkemys kielikasvatukseen osallistuvien henkilöiden rooleista ja kaksikielisen oppimisympäristön merkityksestä lapsen kielelliselle kehitykselle. Opinnäytetyö toteutettiin Päiväkotikielien venäjänkielisten ja kaksikielisten työntekijöiden näkökulmasta. Yhteistyökumppanin toiveesta päädyttiin tutkimaan venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemista, sillä tutkimukselle oli yhteistyökumppanin puolelta kysyntää.

Tämän opinnäytetyön avulla sosiaalialan ammattilaiset saavat ammattiinsa monenlaista teoreettista tietoa kielen kehityksen tukemisesta. Lisäksi työstä saa konkreettista tietoa kielen tukemiseen käytetyistä menetelmistä.

5.2 Päiväkoti Kalinka tutkimusympäristönä

Päiväkoti Kalinka on kielipäiväkoti, jossa tärkeimpänä tavoitteena on lasten äidinkielen tukeminen. Päiväkoti Kalinkassa on sekä suomen- että venäjänkielisiä lapsia, mutta myös sellaisia lapsia, joilla voi olla näiden lisäksi vielä kolmas kieli. Päiväkoti Kalinkassa käsitellään eri osa-alueita, kuten esimerkiksi matemaattisia, luonnontieteellisiä, esteettisiä ja eettisiä orientaatioita kummallakin kielellä. Toiminnan pohjana on päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma. Päiväkoti Kalinkan erottaa muista päiväkodeista siellä käytettävä kielileikkimenetelmä. (Suomalais-venäläisen koulun kannatusyhdistys ry 2014.)

Päiväkoti Kalinka oli tutkimusympäristönä mielenkiintoinen ja tutkimuksen tekemiseen suhtauduttiin positiivisesti. Työntekijät ovat Päiväkoti Kalinkassa joko suomenkielisiä, venäjänkielisiä tai kaksikielisiä, joista kaksi viimeistä kieliryhmää osallistuivat tähän tutkimukseen. Heidän lisäksi haastateltiin päiväkodissa kaksi päivää viikossa työskentelevää logopediä. Toinen tutkimuksen tekijöistä oli ollut aikaisemmin noin kaksi kuukautta harjoittelijana kyseessä olevassa päiväkodissa ja oli sinä aikana jo tutustunut kielileikkimenetelmään ja havainnoinut päiväkodin arkea ja tuokioita. Myös säännölliset tapaamiset Päiväkoti Kalinkan johtajan kanssa helpottivat yhteistyötä päiväkodin kanssa.

5.3 Päiväkoti Kalinkan työntekijöiden roolit kielikasvatuksessa

Venäjänkielisen työntekijän rooli Kalinkassa on pääasiassa venäjänkielen puhuminen lapsille. On luontevaa, että työntekijä käyttää omaa äidinkieltään työskennellessään lasten kanssa. Haasteita työnkuvaan tuo se, että lapset ovat erikäisiä ja eri tasolla kielen ymmärtämisessä ja osaamisessa. Työntekijän täytyy jatkuvasti muistaa puhua lapsille selkeästi, yksinkertaisesti ja toistaen. Tärkeää on puuttua lapsen kielellisiin virheisiin ja korjata ne puheessa. Venäjänkielinen työntekijä saa puhua suomen kieltä ainoastaan sellaisessa tilanteessa, jossa

kaksikielinen tai suomenkielinen työntekijä ei ole lähettyvillä. (Protashova 1994, 11–12.)

Kaksikielinen työntekijä pyrkii puhumaan lapselle ensisijaisesti lapsen omalla äidinkielellä. Samalla hän toimii myös tulkkina lapselle. Arkitilanteissa kaksikielinen työntekijä saa käyttää kumpaakin kieltä, mutta ei sekoittaen niitä keskenään. Tärkeä tavoite tässä työnkuvassa on johdatella lasta oppimaan myös toista kieltä asteittain. (Protashova 1994, 14–15.)

Kieliryhmissä logopedi käy läpi esimerkiksi venäjänkielen äänteitä, fonetiikkaa, sanoja ja kielioppia. Tuokioissa hän käyttää paljon kuvia sekä loruja ja pelejä. Jokaisella lapsella on oma vihko, johon lapset tekevät erilaisia harjoituksia ja saavat kotitehtäviä niihin. Kotitehtävät on tarkoitettu tehtäväksi yhdessä vanhempien kanssa, jotta lapsen venäjänkielen kehittyminen olisi mahdollisimman säännöllistä ja monipuolista. Tärkeintä logopedin pitämässä kieliryhmissä on saada lapsi tuottamaan mahdollisimman paljon venäjän kieltä. Logopedi pitää jatkuvasti yhteyttä lasten vanhempiin, jotta yhteistyö sujuisi ja tiedonkulku lapsen venäjän kielen kehityksestä toimisi.

5.4 Kalinkan kielileikkimenetelmä

Yleisin kielentukemisen menetelmä päiväkotikielissä on kielileikkimenetelmä. Katja Protashova (1994) loi neljän vuoden aikana Kalinkaa varten kielileikkimenetelmän, joka on nykyisin käytössä Kalinkan arjessa joka päivä. Se on päivähoitoikäisille lapsille soveltuva, joustava ja myönteinen tapa oppia äidinkieltä sekä vierasta kieltä. Alun perin menetelmä kehitettiin venäjän kielen oppimiseen, mutta nykypäivänä se on tarkoitettu myös suomen kielen oppimiseen. Kielileikkimenetelmässä aikuisen rooli on toimia vuorovaikutukseen houkuttelijana ja osallistuvana keskustelijana. Aikuinen opettaa uusia sanoja ja esittelee käsitteitä.

Kielileikkimenetelmän mukaan kieltä opitaan luonnollisesti sekä joustavasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, jossa aikuinen tarjoaa lapsille materiaaleja ja

aineistoa leikkejä varten. Aikuiset käyttävät toimiessaan paljon esimerkiksi kuvia, jotta lapset ymmärtäisivät puheen sisällön paremmin. Tarvittaessa kaksikieliset aikuiset voivat toimia lapsille tulkkina. Kielileikkimenetelmän yhtenä periaatteena on se, että lapset oppivat ja omaksuvat vierasta kieltään sekä äidinkieltään käytännön tilanteissa. Vieraan kielen taitojen kasvaessa lapset alkavat matkia omia ikätovereitaan, jotka puhuvat kieltä äidinkielenään. (Protashova 1994, 7.)

Kalinkan kielileikkiä varten luotu materiaali ja kirjallisuus ovat laajoja, jotta kaksikielinen päiväkotiympäristö voisi toimia mahdollisimman monipuolisesti. Kielileikkimenetelmää varten on kehitetty esimerkiksi kuvakirja, jossa on kuvia ja erilaisia tehtäviä eri teemoihin liittyen. Tämän lisäksi vanhemmille on kirjoitettu oma vihko, jossa on ohjeita sekä suosituksia esimerkiksi siitä, kuinka lapsi voidaan kasvattaa kaksikieliseksi kotona. Menetelmää varten on tehty myös sanojen teemarunko, jossa on juuri niitä sanoja, joita Kalinkassa käytetään ja opetellaan eniten. Sanat on luokiteltu aiheittain ja lasten ikärakenne huomioon ottaen. Protashova (1994) on kirjoittanut myös kielileikkimenetelmään liittyen vihkon, jossa on erilaisia lauluja ja runoja, joita käytetään Kalinkassa päivittäin. Kirjallisten materiaalien tukemiseksi Kalinkassa on myös paljon erilaisia cd-levyjä, kasetteja ja videoita.

Protashova on luonut kielileikkimenetelmän kirjalliset materiaalit Kalinkan työntekijöitä varten, jotta he voivat saada niistä ideoita erilaisten teemojen läpikäymiseksi. Kirjallisuutta ei siis ole kirjoitettu ohjeiksi, vaan ideoiden antamiseksi. Kielileikkimenetelmän tavoitteena on se, että lapsi hyötyisi venäjänkielisistä sanoista ja teemoista myöhemmin esimerkiksi koulussa. (Protashova 1994, 2.)

Protashovan (1994) luoma kirjallinen materiaali on suunniteltu neljälle eritasoiselle lapsiryhmälle. Jokainen ryhmä sisältää noin 30 erilaista teemakokonaisuutta. Ensimmäisen ryhmän teemoja ovat esimerkiksi tutustuminen, itsensä esittely, eläimet, lelut, rakkaus, tykkääminen, ruoka ja juoma. Toisen ryhmän teemoja ovat värit, vihannekset, hedelmät, kauppa, numerot, sää ja vuodenaajat. Kolmannelle ryhmälle teemoiksi on ajateltu esimerkiksi urheilu, metsä, kylmä, kuuma, erilaiset paikat, kuten esimerkiksi sirkus, teatteri, lentokone, lääkäri ja

eläintarha. Neljänteen ryhmään kuuluvat muun muassa paikan ja ajan määritteet, avaruus, soittimet ja koulu. Jokaisessa teemakokonaisuudessa on perusteltu, että miten lapsi voi siitä hyötyä ja kuinka teemoja ja erilaisia tehtäviä voidaan käyttää Kalinkan arjessa. (Kalinkan kielileikkimateriaalikansio)

Kielileikkimenetelmään kuuluvat oleellisesti ohjatut kielenopetustuokiot, joiden aikana lasten kanssa opetellaan niitä sanoja, kuuluvat lapsen luonnollisen kiinnostuksen pariin. Oppimisprosessi sisältää uuden sanan oppimisen, opitun vahvistamisen, sen kertaamisen ja yhdistämisen uuteen materiaaliin ja käyttämiseen muun muassa leikkitalanteissa. Päivähoidossa lapsi oppii leikin kautta uusia sanoja sekä sanontoja ja tutustuu esimerkiksi runoihin ja lauluihin. Lisäksi lapsi osallistuu niin sanottuihin ”foneettisiin” harjoituksiin ja leikkeihin, jotka liittyvät sisällöltään venäjän tai suomen kieleen. Jotta ohjattu kielenopetustuokio onnistuisi tarkoitetulla tavalla, sille tulee asettaa tavoite, luoda suunnitelma sen saavuttamiseksi ja valmistaa siihen tarvittava materiaali. Tällainen tuokio kestää lasten iästä riippuen noin 15–30 minuuttia. Erilaisia tuokioita voidaan pitää joko koko ryhmälle tai pienryhmille. (Kalinkan kielileikkimateriaalikansio)

Käytännössä opetustuokiossa lapset voivat esimerkiksi piirtää teemaan liittyen, jolloin kasvattajien on hyvä lausua samalla piirrettyjä sanoja ja asioita ääneen sekä suomeksi että venäjäksi. Näin lapsi oppii konkreettisesti sanan ja sen merkityksen. Tärkeää on muistaa se, että lapselle ei pidä antaa aina valmista mallia siitä, miten joku asia piirretään, vaan annetaan lapsen käyttää omaa luovuuttaan ja taitojaan. (Protashova 1994, 27.)

Kalinka pyrkii aikuisten avulla rohkaisemaan lapsia käyttämään kieltä aktiivisesti. Turvallinen ja kaksikielisyyteen kannustava ympäristö sekä ilmapiiri mahdollistavat sen, että lapsi tulee ymmärretyksi ja kykenee osallistumaan keskusteluun, vaikka ei osaisikaan esimerkiksi suomen kieltä kovin hyvin. Kalinkan toiminnan periaatteena on se, että jokainen lapsi tulee kohdata yksilönä ja tavoitteet suomen kielen hallinnan osalta asetetaan sellaisiksi, että lapsi voi ne saavuttaa. Lisäksi erityistä tukea tarvitsevien venäjänkielisten lasten osalta suomen kielen opetuksen tavoitteita mietitään yksilöllisesti. (Protashova 1994, 4–5.)

Kalinkassa kiinnitetään tavallista enemmän huomiota lapsen kielelliseen ilmaisuun. Lasten kanssa toimiessa aikuiset puhuvat selkeästi ja käyttävät hyvää ja rikasta kieltä. Perushoitotilanteissa nimetään ja kuvataan erilaisia asioita ja esineitä. Suomenkielinen aikuinen rohkaisee lapsia vuorovaikutustilanteissa suomen kielellä. (Protashova 1994, 44–45.)

5.5 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tutkija nostaa aineistosta esiin jonkin ydinasian tai sanoman, jota erityisesti haluaa korostaa. Aineistonkeruumenetelmiä voi olla useita, joten aineiston rajaaminen on tärkeää. (Kiviniemi 2007, 72–73.)

Laadullisessa tutkimuksessa yleisimpiä aineistonkeruutapoja ovat haastattelu, havainnointi ja kysely. Näistä voidaan valita jokin tapa, tai kaikkia voidaan käyttää rinnakkain. Tärkeää on valita kuhunkin tilanteeseen sopivin aineistonkeruutapa. Nämä menetelmät eivät kuitenkaan sovellu ainoastaan laadulliseen tutkimukseen, vaan niitä voidaan käyttää myös määrällisen tutkimuksen aineistonkeruussa. Mikäli tutkimusasetelma on vapaampi, on havainnoinnin ja vapaan haastattelun käyttö luontevaa. Tutkimusasetelman ollessa strukturoitu käytetään usein strukturoituja kyselyjä. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 73.)

Aineistonkeruumenetelmiä yhdistelemällä esiin tulee useampia näkökulmia ja näin ollen myös tutkimuksen luotettavuus lisääntyy. Joskus tutkimustulos voi jäädä liian kapeaksi, jos menetelmien käyttö on liian yksitoikkoista. Tutkijan tulee olla joustava menetelmiä valittaessa. Samassa tutkimuskohteessa on joskus hyvä käyttää useita menetelmiä. Esimerkiksi tutkittaessa jonkin ryhmän toimintaa voidaan aineistonkeruumenetelmänä käyttää niin havainnointia kuin henkilöhaastatteluakin. Usein yhden menetelmän käyttäminen ei riitä tarpeeksi laajan tiedon saamiseksi. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 38–39.)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimustapaa. Kirjallinen lomakehaastattelu tehtiin Kalinkan venäjänkielisille ja kaksikielisille työntekijöille, jotka ovat aktiivisessa osassa venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisessa. Aluksi tutkimuskysymykset tehtiin suomeksi, jonka jälkeen käänsimme ne venäjän kie-

lelle. Kysymykset tarkistutettiin kysymykset syntyperäisellä venäjänkielisellä henkilöllä. Kyselytutkimuksen lisäksi tässä opinnäytetyössä käytettiin tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Tutkimusta varten haastateltiin Kalinkassa työskentelevää logopediä.

5.5.1 Kysely

Kysely on tietojen hankintaa valmiilla lomakkeilla. Lomakkeilla on tietty määrä kysymyksiä ja kysymykset voivat olla tarkoitettu kaikille tutkittaville tai esimerkiksi vain osalle heistä. Kysely on hyödyllinen niissä tilanteissa, joissa pyritään saamaan tietoa suhteellisen vähän tai jos tutkittavia henkilöitä on paljon. Kyselyä tehdessä on tärkeää ottaa huomioon kyselyn huolellinen suunnittelu. Kysely on tiedonkeruumenetelmänä tutkittavia henkilöitä ajatellen erittäin hyvä, sillä vastaajat voivat itse päättää milloin he kyselyyn vastaavat. Kyselyn huonoja puolia ovat esimerkiksi se, että usein se suoritetaan ainoastaan yhden kerran eikä jälkikäteen voida tarkistaa, että ymmärsikö tutkittava kaikki kysymykset tarkoitettulla tavalla. (Järvinen A. & Järvinen P. 2000, 155.)

Kyselyä suunniteltaessa on hyvä kirjoittaa siihen liittyviä ajatuksia ja ideoita muistiin. Kun kirjoittaa kyselylomaketta, kannattaa aina kirjoittaa ylös jokaisen kysymyksen taustalla olevat kysymykset ja ajatukset. Kyselyn voi suunnitella joko sellaiseksi, että jokaisessa kysymyksessä on valmiit vastausvaihtoehdot, joista tutkittava voi valita sopivamman vaihtoehdon. Toinen tapa tehdä kysymyksiä on antaa tutkittavan vastata omin sanoin kysymyksiin, jolloin kysymykset ovat avoimia. Kysymyksiä muotoillessa ei saa koskaan ohjata tutkittavia vastaamaan tutkijaa eniten miellyttäviin vastauksiin. (Järvinen A. & Järvinen P. 2000, 155.)

Kyselytutkimuksen avoimissa kysymyksissä tutkijan täytyy kyselyn suorittamisen jälkeen luokitella vastaukset eri kategorioihin, jotta kyselyn vastausten käsittely olisi loogista ja suunniteltua. Avoimia kysymyksiä kannattaa käyttää silloin, kun kysymysten kohteena oleva aihe ei ole täysin rajattu. Näin ollen tutkija antaa vastaajien määrittellä vastauksillaan sen, millaisia hahmottamistapoja kannattaa käyttää. (Järvinen & Järvinen 2000, 156.)

Päiväkoti Kalinkan henkilökunnalle laadittiin kirjallisen kyselylomake. Lomakkeessa oli kahdeksan kysymystä ja vastaajina olivat Kalinkan venäjänkieliset ja kaksikieliset työntekijät. Kyselylomakkeen kysymykset käsittelivät heidän rooliaan venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisessa. Lisäksi kyselylomakkeen avulla selvitettiin, miten kielileikkimenetelmää hyödynnettiin päiväkodin arjessa. Päiväkodin henkilökunnalle oli tiedotettu kyselystä etukäteen ja selvitetty kuinka moni henkilökunnasta olisi valmis vastaamaan siihen. Saatekirjeet (liite 1.) ja kyselylomakkeet toimitettiin päiväkotiin ja vastausaikaa oli kaksi viikkoa. Vastaus oli anonyymiä ja vapaaehtoista. Kyselyyn vastattiin kirjallisesti ja vastauskieleksi sai valita joko suomen tai venäjän kielen. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan kuusi työntekijää eli noin kaksi kolmasosaa venäjän- ja kaksikielisistä työntekijöistä.

5.5.2 Haastattelu

Haastattelussa tutkija pyrkii saamaan selville haastateltavan henkilön mielipiteitä, jonka jälkeen tutkija tuo ne muiden tietoisuuteen. Haastattelussa ei saada täydellistä kuvaa tai tietoa aiheesta, vaan mielipiteet ja uskomukset tulevat esille. Haastateltava tuo esiin omia kokemuksiaan ja näkemyksiään asioista. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 41–42.)

Haastattelua voidaan verrata jossakin määrin keskusteluun, sillä se on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa haastateltava tietoisesti tai tiedostamatta tuo esiin omia asenteitaan. Usein haastateltava kertoo myös kokemuksistaan ja näkemyksistään. Haastattelun yhteydessä molemmat osapuolet voivat esittää tarkentavia kysymyksiä. Koska haastattelu on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa ollaan kasvokkain, havaitsevat molemmat osapuolet myös non-verbaalista viestintää. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 42.)

Haastattelu eroaa kuitenkin keskustelusta, sillä haastattelun avulla pyritään saamaan informaatiota halutusta aiheesta. Haastattelutilanne on ennalta sovittu ja joskus haastateltavalle on annettu kysymykset etukäteen valmistautumista

varten. Haastattelun tavoitteena on saada mahdollisimman luotettavaa tietoa. Haastateltavan täytyy perehtyä aiheeseen liittyvään teoretiseen tietoon ennen haastattelua. Haastattelukysymykset on hyvä miettiä huolellisesti, jotta tutkimusongelman kannalta saadaan mahdollisimman hyödyllistä tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 42–43.)

Tutkimushaastattelu voidaan toteuttaa hyvin monella eri tavalla riippuen siitä, minkälaista tietoa halutaan saada ja kuinka laaja aineisto halutaan kerätä. Strukturoitua haastattelua käytetään lomakehaastatteluissa. Tällöin kysymykset on ennalta määritelty ja niiden muoto on tarkkaan harkittu. Strukturoidun haastattelun hyvä puoli on se, että haastattelutilanne vie vain vähän aikaa. Strukturoimaton haastattelu taas sisältää avoimia kysymyksiä ja haastattelua jatketaan haastateltavan vastausten perusteella. Strukturoimattomassa haastattelussa haastateltavan vastaukset siis määrittävät haastattelun suunnan. Haastattelu on keskustelumaisempaa, kun kaikki haastattelukysymykset eivät ole ennalta laadittuja. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelulle valitaan tietty teema, jonka varassa haastattelu etenee. Jos haastateltavia on useampia, teema on kaikille sama, mutta kysymykset eivät välttämättä ole. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 44–48.)

Teemahaastattelu toteutettiin Päiväkoti Kalinkan logopedille. Haastateltavan kanssa oli sovittu, että haastattelu nauhoitetaan, mutta työn valmistumisen jälkeen nauhoitukset poistetaan. Haastateltavalle kerrottiin, että haastattelumateriaalia käytetään ainoastaan opinnäytetyötä varten eikä hänen nimeään mainita työssä. Haastateltavaa informoitiin, että kyseessä on teemahaastattelu jossa edetään valmisteltujen kysymysten pohjalta, mutta hän voi myös kertoa vapaasti mieleen tulevia asioita. Lisäksi kerrottiin, että vaikka haastattelu tapahtuu pääosin suomen kielellä, voi hän halutessaan vastata myös venäjäksi, sillä toinen opinnäytetyöntekijöistä puhuu myös venäjän kieltä. Haastattelukysymykset pohjautuivat kirjallisen kyselyn kysymyksiin. Lisäksi esitettiin tarkentavia kysymyksiä. Haastattelussa keskityttiin nimenomaan logopedin työhön ja hänen rooliinsa venäjänkielen opettamisessa ja tukemisessa.

5.5.3 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimusta tehdessä ensimmäiseksi perehdytään ja esitellään aiheeseen liittyvä teoria. Tämän jälkeen mennään tutkimusympäristöön, jossa kerätään empiiristä eli kokemuksiin pohjautuvaa aineistoa. Tutkimuksen kokoamisvaiheessa palataan jälleen teorian pariin ja vertaillaan kerättyä aineistoa teoreettisiin lähtökohtiin. Laadullisesta tutkimuksesta on vaikea saada niin selkeitä tuloksia, että ne voisi esittää ilman viittauksia teoriapohjaan. (Eskola 2007, 163.) Laadullisen aineiston tyypillisimmät analyysimenetelmät ovat tyypittely, teemoittelu, sisällönerittely, keskusteluanalyysi sekä diskurssianalyysi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 224.) Tämän opinnäytetyön tutkimusaineisto on analysoitu teemoittelemalla.

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston analyysi aloitettiin pelkistämällä kirjallisen lomakehaastattelun vastaukset. Vastauksista tehtiin taulukot, joissa ne käsitteellistettiin alaluokkiin, yläluokkiin ja lopuksi pääluokkiin. Pääluokkien avulla tutkimustulos-kappale voitiin jakaa selkeisiin teemoihin. Näitä teemaluokkia ovat esimerkiksi päivähoiton rooli, vanhempien rooli, vertaistuen merkitys, päivähoitoympäristö ja Kalinkan kielileikkimateriaali.

Sisällönanalyysin tarkoituksena on tutkimusaineiston luokittelu kokonaisuuksiin. Aineistoa tarkastellaan esimerkiksi tiivistäen ja eritellen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tutkitaan tekstimuotoisia aineistoja. Tällaisia aineistoja voivat olla muun muassa haastattelut ja keskustelut. Sisällönanalyysin tavoitteena on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistelmä, jossa tulokset liitetään laajempiin kokonaisuuksiin ja sisältöihin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kirjallinen lomakehaastattelu toteutettiin Päiväkoti Kalinkan venäjänkielisille ja kaksikielisille työntekijöille. Tutkimuskysymyksissä keskityttiin äidinkielen tukemisen merkitykseen sekä työntekijöiden rooliin äidinkielen tukemisessa. Tulokset jaoteltiin alaotsikkoihin kysymysten teemojen pohjalta.

6.1 Äidinkielen merkitys

Kielten osaamista pidetään kasvattajien keskuudessa rikkautena. Äidinkielen hyvä osaaminen on pohja uuden kielen oppimiselle. Venäjänkielen tukemiseen osallistuvien työntekijöiden mukaan muiden kielten kieliopin ymmärtäminen helpottuu, kun lapsella on kielellistä tietoisuutta omasta äidinkielestä.

Äidinkieli on ajattelun ja tunteiden kieli. Äidinkieli on myös hahmottamisen kieli. Sen avulla lapsi saa ensimmäisen käsityksensä maailmasta. Lapsen kielellisen ja kulttuurisen identiteetin säilyttämistä pidetään tärkeänä. Äidinkieli on myös tärkeä osa lapsen identiteettiä ja se antaa vahvan pohjan lapsen kasvuun ja kehitykselle.

”Jos ei osaa äidinkieltänsä, niin toinen tai seuraavat kielet opitaan vain ulkoisesti. Lapsi ei kykene täysin kertomaan omista tunteistaan eikä ajatuksistaan. On tärkeää, että lapsi saisi ensimmäisen käsityksen maailmasta omalla äidinkielellään.”

6.2 Kasvattajien rooli päivähoidossa

Lomakekyselyn tuloksissa nousi esille vahvasti se, että äidinkieltä tukevat työntekijät puhuvat lapsille ainoastaan venäjän kieltä. Lapsille luetaan venäjäksi ja äidinkieltä tuetaan erilaisten tuokioiden, nukketeatterin, draaman ja leikkien avulla. Lapsille luodaan leikkitilanteita ja heitä kannustetaan vuorovaikutukseen.

Vastauksista nousi vahvasti esille myös se, että Kalinkan kielileikkimenetelmää käytetään laajasti päivähoiton arjessa.

Venäjänkielisten ja kaksikielisten työntekijöiden vastauksista nousi esille se, että he näkivät roolinaan lasten tutustuttamisen myös venäläiseen kulttuuriin ja perinteisiin. Työntekijät toivat myös esille sen, että on tärkeää tuoda esille omaa positiivista asennetta venäläistä kulttuuria kohtaan ja muistaa hienovaraisuus tasapuolisesti myös suomalaista kulttuuria ja perinnettä kohtaan. Työntekijät näkivät tehtävään myös lapsen venäjänkielen osaamisen vahvistamisen sekä kieliopin ja sanavaraston laajentamisen. Työntekijät käyttivät samoja materiaaleja helpompana nuoremmille ja haastavampana vanhemmille lapsille. Lisäksi he painottivat pienryhmien merkitystä oppimiselle. Oleellinen osa päivähoiton arkea olivat myös erilaiset venäjänkieliset toimintatuokiot ja piirit. Lisäksi työntekijät pyrkivät lukemaan venäjänkielistä kirjallisuutta sekä runoja ja loruja lapsille.

” Puhun lasten kanssa venäjänkielellä, luen kirjoja, keskustelen heille mielenkiintoisista teemoista. Laulan lauluja, kerron runoja ja opetan loruja. Selitän, miten jotakin pitää tehdä. Kerron heille (lapsille) mielenkiintoisia kertomuksia, yhdessä opimme ympäröivää maailmaa. Keskustelen heidän vanhempiansa kanssa venäjänkielellä. Kerron vanhemmille, miten lapsen päivä on mennyt. ”

Työntekijöiden vastauksien mukaan lasten vanhemmat toivoivat enemmän tuokioita lapsen omalla äidinkielellä. Venäjänkieliset vanhemmat olivat myös esittäneet toiveen, että lapset opiskelisivat enemmän ja leikkiä olisi vähemmän. Toiveena oli ollut myös, että lapsi oppisi nopeammin lukemaan omalla äidinkielellään. Vanhempien puolelta toivottiin myös, että lapset saisivat uusia ystäviä eli vertaistukea. Lisäksi oli esitetty toive, että päiväkodissa kuunneltaisiin enemmän satuja sekä opeteltaisiin ulkoa lauluja ja loruja omalla äidinkielellä.

6.3 Vanhempien rooli kielikasvatuksessa

”Vanhemmat valitsevat päiväkotikalinkan, koska he ymmärtävät, että venäjänkielen kehittymiseksi tarvitaan venäjänkielistä yhteisöä. Vanhemmat haluavat tutustuttaa lapset venäläiseen kulttuuriin. Hyvä venäjänkielen osaaminen auttaa säilyttämään läheiset suhteet Venäjällä asuvien sukulaisten kanssa. Jos lapsella ilmenee kielellisiä vaikeuksia, venäjänkielisen logopedin apu on tarpeellinen.”

Äidinkielen säilymisen kannalta on tärkeää, että myös vanhemmat sitoutuvat lapsen kielikasvatukseen kotona. Työntekijät olivat antaneet perheille materiaalia, joiden avulla voitiin harjoittaa sanastoa ja kielen rakenteita. Työntekijät rohkaisivat vanhempia keskustelemaan kotona omalla äidinkielellä teemoista, joita oli päivän aikana käsitelty päiväkodissa. Keskusteluissa vanhempien kanssa heille pyrittiin selventämään, kuinka tärkeää lapsen oman äidinkielen säilyttäminen on. Päiväkodin henkilökunta on suositellut vanhemmille erilaista kirjallisuutta, materiaalia ja tutkimuksia äidinkielen tukemiseen liittyen. Vanhempia on kehoitettu lukemaan lapselle omalla äidinkielellään ja käyttämään sitä kotona muutenkin mahdollisimman paljon.

”Jo se, että vanhemmat tuovat lapsensa päiväkotikalinkaan, kertoo siitä, että he haluavat tukea lapsensa äidinkieltä. Annamme vanhemmille suosituksia, miten voisi mahdollisimman paljon lukea ja puhua venäjänkieltä, käydä teatterissa, näyttelyissä ja liikkua luonnossa, keskustella lapsen kanssa sekä käsitellä erilaisia teemoja ja leikkiä.”

”Venäjänkielisiä kehoitetaan lukemaan, keskustelemaan ja tarvittaessa tekemään genetiikkaan, sanastoon ja motoriiikkaan liittyviä käytännönlähteisiä harjoituksia.”

Vastausten perusteella tärkeäksi havaittua on myös perheiden keskinäinen yhteydenpito päiväkodin ulkopuolella. Tällöin tukiverkosto karttuu ja lapsi saa päiväkodin ulkopuolellakin sosiaalisia kontakteja omalla äidinkielellään. Päiväkotikoti

järjestää tapahtumia, joihin sekä vanhemmat että lapset osallistuvat. Näissä tapahtumissa on oivallinen hetki tehdä tuttavuutta muihin perheisiin.

”Meillä on keskusteluja uusista, kaksikielisyyttä tukevista tutkimuksista. Järjestämme yhteisiä tapahtumia, joihin osallistuvat sekä vanhemmat että lapset. Tapahtumissa on mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin. Perheet ovat tekemisissä ja viettävät aikaa yhdessä päiväkodissa.”

6.4 Päiväkoti Kalinkan kielileikkimateriaali

Vastauksista kävi ilmi, että Päiväkoti Kalinkan oma kielileikkimateriaali on paljon käytössä päiväkodin arjessa. Lisäksi teemaleikit ja näytelmät ovat paljon käytössä. Materiaali on monipuolista ja helposti muokattavaa lapsiryhmän tarpeiden mukaiseksi. Materiaali on käytössä lähes päivittäin erilaisissa tuokioissa. Materiaali sisältää esimerkiksi erilaisia runoja, loruja, sanontoja ja kielellisiä harjoituksia. Ideoita materiaalin käyttöön ja muokkaamiseen tulee jatkuvasti ja kasvattajat jakavat uusia ideoita keskenään.

Kielileikkimateriaali sisältää myös kuvamateriaaleja monipuolisesti eri teemoihin liittyen. Kuvia käytetään paljon havainnollistamisen välineenä ja niitä voi hyödyntää erilaisissa toimintatuokioissa ja arjen tilanteissa. Leikki on lapsille tärkein oppimisen väylä ja siksi erilaisten teemaleikkien ja ohjattujen leikitilanteiden luominen on tärkeää.

”Suunnittelemme ryhmän toimintaa puolivuositain ja viikoittain. Valitsemme teemallisia leikkejä ja käytämme tuokioissa havainnollistavaa materiaalia, keskustelua ja piirtämistä varten. Materiaalissa on paljon hyödyllisiä kielen syntyyn liittyviä harjoituksia, runoja, sanontoja ja loruja. Vain mielikuvitus on rajana.”

6.5 Kaksikielinen oppimisympäristö

Päiväkoti Kalinkan oppimisympäristö on kaksikielinen. Kaksikielinen ympäristö voi parhaimmillaan tukea niin lapsen kielen kehitystä kuin identiteetin rakentumistakin. Luonnolliset arjen tilanteet ja vuorovaikutus toisten lasten kanssa omalla äidinkielellä rikastuttavat kieltä. Lapsen itsetunto kohenee ja hän uskalttaa rohkeammin käyttää äidinkieltään.

Työntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että toisinaan kaksikielinen ympäristö saattaa joillekin lapsille olla liian kuormittavaa. Kielet voivat sekoittua keskenään tai niiden oppiminen voi olla hitaampaa. Parhaimmillaan kaksikielinen oppimisympäristö kuitenkin rikastuttaa kieltä. Se saattaa myös helpottaa maahanmuuttajan integroitumista suomalaiseen yhteisöön. Kaksikielisessä ympäristössä lapsella on parempi mahdollisuus oppia hyvin kaksi kieltä. Kaksikielisessä ympäristössä lapsi tulee myös helpommin ymmärretyksi. Lapsi saa leikkiä omalla äidinkielellään muiden saman kielisten lasten kanssa, mutta kuulee päivittäin väistämättä molempia kieliä.

- *”Tietenkin kieli kehittyy hitaammin kuin täysin venäjänkielisessä ympäristössä, mutta lapsella on mahdollisuus oppia toinen kieli ja vähitellen integroitua suomalaiseen yhteisöön. Joidenkin äidinkielen kehitys riippuu myös vanhempien aktiivisuudesta. Kaikki on yksilöllistä.”*

6.6 Vertaisryhmän merkitys

Työntekijöiden vastausten mukaan lasten vertaisryhmällä on suuri merkitys äidinkielen tukemisessa, ylläpidossa ja kehityksessä. Vertaisryhmä luo lapselle luonnollisia tilanteita käyttää omaa äidinkieltään. Näin kieli kehittyy luonnollisesti. Yhteiset leikit ja tuokiot luovat tilanteita kielen käytölle joka päivä. Vertaisryhmässä lapsi saa myös kokemuksen, että kuuluu johonkin ryhmään. Lapsen itsetunto kehittyy ja hän rohkaistuu käyttämään omaa äidinkieltään.

”Kaikista suurin merkitys. Leikit ja kohtaaminen tapahtuu omalla äidinkielellä, kieli kehittyy automaattisesti ja rikastuu.”

”Lapsi ymmärtää, että hän ei ole ainoa joka puhuu tällä kielellä. Hän saa ystäviä ja alkaa leikkiä heidän kanssaan jatkuvasti. Lapsi ei ujostele puhua omalla äidinkielellään: kieli rikastuu uusilla sanoilla ja ilmaisuilla.”

6.7 Logopedin rooli

Teemahaastattelun aluksi logopedi kertoi omasta työhistoriastaan. Logopedi on valmistunut Moskovan pedagogisesta yliopistosta. Muutettuaan Suomeen hän aloitti työskentelyn Päiväkoti Kalinkassa. Myöhemmin hän on työskennellyt myös Kalinkan sisarpäiväkodeissa Matrjoshkassa ja Teremokissa. Seuraavaksi haastattelussa käsiteltiin hänen työnkuvaansa lasten äidinkielen kehittäjänä.

Logopedi käyttää opetuksessaan monipuolisesti erilaisia pelejä, leikkejä, loruja, kuvia, tehtäviä ja saduttamista. Hänen päätavoitteenaan on korjata eli ääntämistä ja äännevikoja sekä rikastuttaa lasten äidinkieltä. Hän pyrkii kehittämään myös lasten kielioppia, muun muassa lauseenrakentamista. Logopedin kielenrikastuttamisryhmiä pidetään kerran viikossa. Lapset saavat jokaisen kerran jälkeen kotitehtäviä, jotka on tarkoitettu tehtäväksi yhdessä vanhempien kanssa. Tämä luo logopedin ja lasten vanhempien välille vuorovaikutusta ja edistää kasvatuskumppanuutta Kalinkan ja vanhempien välillä.

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

7.1 Lastentarhanopettajan ammattietiikka

Lastentarhanopettajan toiminnan lähtökohtina ovat jokaisen ihmisen elämän kunnioittaminen sekä humanistinen ihmiskäsitys. Ihmisarvoa täytyy kunnioittaa aina sukupuolesta, uskonnosta tai etnisestä alkuperästä riippumatta. Lastentarhanopettajan toiminnan perustana on avoin asennoituminen ja vuorovaikutuksellisuus. Myös rehellisyys kaikessa vuorovaikutuksessa on oleellinen osa lastentarhanopettajan työtä. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005,4)

Lastentarhanopettajan työnkuvaan kuuluvat lapsen tasapainoisen kasvun edistäminen ja ohjaaminen yksilöllisyyttä kunnioittaen. Lastentarhanopettaja pyrkii luomaan jokaiselle lapselle turvallisen ja lämpimän leikin ilmapiirin. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005,5)

Lastentarhanopettajan täytyy ottaa huomioon lasten edun ja oikeuksien toteutuminen. Työssään hänen täytyy muistaa kannustavuuden merkitys lasten kehitykselle ja sosialisoitumiselle. Jokaisen lastentarhanopettajan kuuluu edistää kaikkien lasten koskemattomuutta ja vapautta. Jotta hän voisi kehittää itseään ammatillisesti, hänen tulee arvioida omaa toimintaansa jatkuvasti. Lastentarhanopettajalla on oikeus omaan yksityisyyteen ja asialliseen kohteluun. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 6.)

7.2 Lastentarhanopettajan rooli perheiden tukemisessa

Lastentarhanopettajan työnkuvan yhtenä päämääränä on lisätä perheiden, päiväkotien, yhteisön ja koko yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta ja toimintaa.

Lastentarhanopettajat jakavat omaa asiantuntemustaan ja kokemustaan yhdessä lasten, vanhempien sekä yhteiskunnan kesken. Ammattikuntana he turvaavat sekä edistävät lasten oikeutta turvalliseen ja arvokkaaseen lapsuuteen. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 7.)

Lastentarhanopettaja antaa oikeuden jokaisen lapsen vanhemmalle olla oman lapsen ensisijainen kasvattaja. Lastentarhanopettajan tulee muistaa että vanhempi on lapsensa paras asiantuntija. Samalla hän edistää lapsen ja lapsen vanhempien välistä vuorovaikutusta. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 5.)

8 POHDINTA

8.1. Tutkimuksen eettisyys

On tärkeää, että tutkittavat ihmiset ymmärtävät sen, miksi ja mitä varten tutkimusaineistoa kerätään. Tutkimusetiikka koskee aineiston hankintaa ja haastateltavien kysymyksiä. Tutkimusaineistoa kerätessä ja käsiteltäessä täytyy aina ottaa huomioon niiden luotettavuus ja tarkistettavuus. (Kuula 2006, 104, 24–25.)

Tutkimukseen osallistuviin henkilöihin voi vaikuttaa esimerkiksi se, että onko kyseessä esimerkiksi kertaluontoinen aineistonkeruu ja tarvitaanko siinä kirjoittamista, vai onko haastattelu suullinen. Haastateltaviin henkilöihin voi vaikuttaa myös tieto siitä, että onko haastattelussa valmiit vastausvaihtoehdot. (Kuula 2006, 106.)

Kun haastattelu toteutetaan suullisesti, täytyy haastateltavilta pyytää suostumus tutkimukseen osallistumisesta. On tärkeää tuoda ilmi myös se, kuinka kauan aikaa haastatteluun on varattu aikaa. Tutkimukseen osallistuminen täytyy olla täysin vapaaehtoista ja tutkittavilla tulee olla mahdollisuus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tämä vaihtoehto täytyy tehdä selväksi kaikille tutkimukseen osallistujille. Haastattelutilanteessa tutkittavalla on oikeus olla vastaamatta kysymyksiin, joihin hän ei halua vastata. (Kuula 2006, 107–108.)

Tutkimuksen alussa Kalinkan henkilökunnalle tuotiin esille se, millaista tietoa opinnäytetyöllä tavoitellaan ja miten tuloksia voidaan mahdollisesti hyödyntää tulevaisuudessa. Henkilökunnalle esiteltiin tutkimuksen pääkohdat, jotta työntekijöillä olisi riittävästi taustatietoa voidakseen päättää osallistumisestaan lomakekyselyyn.

Henkilötietojen ja tunnistetietojen suojaamisesta vastaavat tutkimusetiikan lisäksi henkilötietolaki. (Kuula 2006, 108.) Tässä tutkimuksessa yksityisyyden suojasta huolehdittiin niin, tutkittavat eivät ole tunnistettavissa tutkimusjulkaisussa.

Jotta tutkimuksen kysely on eettistä, niin kysymykset tulee asetella niin, että vastaus saadaan juuri siihen, mitä kysytään. Kysymysten täytyy siis olla selkeitä sekä aiheeseen liittyviä. Jos kysymykset on muotoiltu epäselviksi tai harhaanjohtaviksi, niin kysely ja niihin vastatut vastukset eivät ole luotettavia. Jotta tutkija toimisi eettisesti oikein, niin hänen täytyy tutkimustyössään jatkuvasti noudattaa huolellisuutta sekä tarkkuutta. Kyselyä tehtäessä täytyy siis miettiä tarkkaan, kenelle kysely on suunnattu ja kuinka kysymykset asetellaan. Mäkinen 2006, 92—93.)

8.2. Tulosten pohdinta

Päiväkoti Kalinka on suomalais-venäläinen päiväkotikieli, jossa kaksi kieltä ja kulttuuria yhdistyvät. Työntekijät ovat täysin venäjänkielisiä, kaksikielisiä tai suomenkielisiä. Jokaisella työntekijällä on oma roolinsa kielten ylläpitämisessä. Näin sekä venäjänkieli että suomenkieli pysyvät yllä ja kehittyvät rinnakkain.

Kasvattajan rooli lapsen kielellisessä kehityksessä on merkityksellinen ja vaativa. Kasvattajan tulee olla johdonmukainen, sensitiivinen ja lasta arvostava. Lapsen täytyy tuntea, että hänen kieltään ja kulttuuriaan arvostetaan. (Halme 2011, 87.) Päiväkoti Kalinkassa yhdistyy kaksi kulttuuria niin lasten kuin henkilökunnankin keskuudessa. Lapsen ymmärretyksi tuleminen on helpompaa, kun on yhteinen kieli ja käsitys kulttuuritaustasta.

Kasvatuskumppanuudella on merkittävä rooli lapsen äidinkielen säilymisen kannalta, sillä vanhemmilla on tärkein rooli kielikasvatuksessa. Lapsen kielen oppimista edesauttaa päiväkodin ja vanhempien saumaton yhteistyö. Vanhemmat tulee ottaa mukaan lapsen kielellisten taitojen arviointiin, sillä vanhemmilla on yleensä paras käsitys lapsen kielellisistä taidoista ja kielen kehityksestä. (Halme 2011, 88–89.) Vanhempia tuetaan puhumaan äidinkieltä lapselle kotona mahdollisimman paljon.

Päivähoidossa lapset muodostavat ryhmiä, joissa tapahtuu kielen oppimista arjen tilanteissa. Vuorovaikutus lasten kesken tapahtuu yleensä leikin avulla.

(Hassinen 2005, 75.) Tutkimustuloksista kävi ilmi, että päiväkotikielinen henkilökunta näkee vertaistuen merkittävänä osana äidinkielen tukemisessa. Vertaisryhmien sosiaalisista kontakteista on muodostunut myös ystävyysuhteita.

8.3. Ammatillinen kasvu

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisen kaksikielisessä varhaiskasvatusympäristössä. Ehdotus tuli työelämäyhteistyötaholta ja kiinnostuimme aiheesta heti. Aihe on ajankohtainen ammattialallamme, sillä maahanmuuttajien määrä Suomessa lisääntyy jatkuvasti ja tähän täytyy reagoida myös varhaiskasvatuksen taholla.

Tärkeimpänä tavoitteena tässä opinnäytetyössä oli saada tietoa päiväkodin henkilökunnan roolista ja ajatuksista kielikasvattajina. Kirjallisen lomakehaastattelun kysymykset ja aihepiirit herättivät keskustelua päiväkodin työyhteisössä. Opinnäytetyöprosessi on kasvattanut ammatillisuuttamme tulevana lastentarhanopettajina ja antanut ymmärrystä äidinkielen tukemisen tärkeydestä. Opinnäytetyöstämme saamaamme tietoa tulemme hyödyntämään työssämme tulevaisuudessa.

Sosionomin kompeteissa puhutaan osaamisesta, jossa yhdistyy koulutuksesta saatu tieto sekä työelämässä saatu työkokemus. Sosionomin koulutuksessa tärkeää on oppia reflektiivistä, kehittävää sekä tutkivaa työtettä. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010.) Erityisesti opinnäytetyöprosessin aikana olemme oppineet erilaisista tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmistä. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta koko prosessin aikana tulee toteuttaa reflektiivistä ja eettistä työtettä (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010).

Teimme tätä opinnäytetyötä parityöskentelynä, mutta osaksi myös yksilötyöskentelynä. Teoriavaiheen tiedonhankinta ja kirjoitusosuudet jaoimme tasapuolisesti ja toteutimme ne pääsääntöisesti erikseen. Tiedonkeruuvaiheen toteutimme yhdessä. Tässä vaiheessa työelämän yhteistyötaho oli aktiivisesti mukana. Aineiston litterointi ja analysointi tehtiin yhdessä. Pyrimme koko opinnäyte-

työprosessin ajan jakamaan toisillemme ideoita ja ajatuksia sekä uutta tietoa aiheeseemme liittyen. Parityöskentely mahdollisti monien eri näkökulmien syntymisen.

Sosionomin odotetaan hallitsevan kognitiiviset, sosiaaliset sekä metakompetenssit. (Rouhiainen- Valo, Rantanen, Hovi- Palsa & Tietäväinen 2010, 11.) Opinnäytetyömme kannalta tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että meillä on teoreettista sekä käytännön tietoa lapsen äidinkielen kehityksestä, äidinkielen merkityksestä ja äidinkielen tukemisen muodoista. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme olleet jatkuvassa vuorovaikutuksessa työelämän yhteistyötahon kanssa. Ammatillisen kasvumme kannalta sosiaaliset kompetenssit ovat kehittyneet. Metakompetenssien kehittyminen tarkoittaa sitä, että koko prosessin ajan olemme reflektoineet työtämme, oppimistamme ja työtapojamme.

Opinnäyteprosessi oli haastavaa ja myös kuormittavaa, mutta mielestämme se kehitti meitä tulevina sosionomeina sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisina. Jatkossa jatkuva ammatillinen kasvu ja itsensä kehittäminen työelämän osaajina on tärkeää.

8.4. Johtopäätökset

Päiväkoti Kalinkassa lapsille puhutaan kieliä johdonmukaisesti. Työntekijät tiedostavat vastuunsa äidinkielen tukemisessa ja käyttävät kielen ylläpitämisesämonipuolisia keinoja. Lomakehaastattelun perusteella voi nähdä, että työntekijät ovat ammattitaitoisia ja tiedostavat syvällisesti oman roolinsa kielen kehittämisessä.

Päiväkoti Kalinkan tärkein tapa äidinkielen tukemisessa on kielileikkimateriaalin käyttö. Se on otettu monipuolisesti osaksi päiväkodin arkea ja sitä sovelletaan monin tavoin. Materiaalia myös kehitetään jatkuvasti ja henkilökunta ideoi sille uusia käyttömahdollisuuksia. Myös vanhempia tuetaan äidinkielen ylläpitämisessä kotona. Vanhemmille annetaan vinkkejä ja erilaisia harjoituksia kotiin.

Päiväkoti Kalinkassa äidinkielen ylläpitoon ja vahvistamiseen panostetaan paljon. Työntekijöillä on omat roolinsa ja he toimivat niiden mukaisesti. Lisäksi päiväkotikielissä työskenteli logopedi, joka teki lasten kanssa pienissä ryhmissä kieliopillisia harjoitteita, laajensi lasten sanastoa ja antoi vanhemmille kotiin erilaisia tehtäviä kielen kehittämiseksi.

Päiväkoti Kalinkan vahvuus kielen tukemisessa on oppimisympäristön kaksikielisyys. Sekä Venäjän että Suomen kielten tukemiseen on hyvät edellytykset. Kaksikielinen ja ammattitaitoinen henkilökunta on toiminnan perustana. Toimiva roolijako ja yhteistyö sekä henkilökunnan motivoituneisuus ovat perusedellytyksiä lapsen äidinkielen tukemisen onnistumiselle. On tärkeää, että myös lasten vanhemmille tuodaan esille äidinkielen osaamisen merkitystä. Päivähoidon henkilökunnan ja vanhempien välillä tulee olla toimiva kasvatuskumppanuus. Lomakehaastattelun perusteella voi nähdä, että vanhemmat esittävät toiveitaan henkilökunnalle rohkeasti ja työntekijät puolestaan tukevat vanhempia lapsen kielen kehityksessä luontevalla tavalla. Vuorovaikutus on siis molemminpuolista.

8.5 Kehittämisehdotukset

Logopedin työnkuvalla on suuri merkitys venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisessa, koska esimerkiksi monine S-kirjaimineen venäjän kielen ääntämään oppiminen on haasteellisempaa kuin suomen kielen. Valitettavasti kuitenkin kesken opinnäytetyömme teon logopedin tehtävä päiväkotikielissä päättyi. Opinnäytetyön tekijöiden mielestä logopedin työnkuvaa päiväkodissa olisi tärkeää jatkaa, koska näin kielellistä tukea tarvitsevat lapset saisivat yksilöllisiä tarpeitaan vastaavaa tukea ja muun muassa ääntämisvirheet korjattaisiin varhaisessa vaiheessa.

Opinnäytetyön tekijöiden mielestä Päiväkoti Kalinkan pienryhmätoimintaa voisi kehittää niin että venäjänkielisille lapsille järjestettäisiin nykyistä enemmän toimintatuokioita pienryhmissä omalla äidinkielellään. Pienryhmätoiminnalla pysyisi helpommin selvittämään kielellisen tuen tarvetta. Lapsen äidinkielen oppi-

minen olisi monipuolisempaa ja tukeminen olisi yksilöllisempää kuin suurissa kaksikielisissä ryhmissä. Yksikielisissä pienryhmissä vertaistuen saaminen helpottuu.

LÄHTEET

- Aittola, Tapio 2002. Aikuisten oppiminen arkielämän ympäristöissä. Teoksessa Sallila Pekka & Vaherva Tapio (toim.) Arkipäivän oppiminen. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 58–89.
- Alijoki, Alisa 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Marja Nurmi-laakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia, 76–85.
- Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991.
- BPS parents 2014. The role of parents. Viitattu 20.10.2014.
<http://www.pbs.org/parents/education/going-to-school/supporting-your-learner/role-of-parents/>
- Children`s environments series 1994. The physical environment of a child care center. What parents should know. Viitattu 20.10.2014.
http://www.human.cornell.edu/dea/outreach/upload/Physical_Environment_of_a_Child_Care_Center.pdf
- Eskola, Jari 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä : PS-Kustannus, 163.
- Halme, Katjamaria & Vataja, Anita 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Halme, Katjamaria 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia, 86–101.
- Hassinen, Sirje 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Helsinki: Finn Lectura
- Heikkilä, Matti; Välimäki, Anna-Leena & Ihalainen, Sirkka-Liisa 2007. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Stakes

- Helenius, Aili & Korhonen, Riitta 2011. Leikistä kieleen. Teoksessa Marja Nurmilaakso & Anna-Leena Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia, 70–75.
- Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto 2007. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. Oppaita ja työkirjoja 2007:2. Verkkojulkaisuna: http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/ee9c4b41-bd4b-4e97-bfe6-b1386a306067/Hki_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ee9c4b41-bd4b-4e97-bfe6-b1386a306067
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Ikonen, Merja 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 149–165.
- Jalkanen, Juha; Litola, Kristiina & Järvenoja, Marjaana 2014. Muuttuva maailma, erilaisia oppijoita—millainen oppimisympäristö? Viitattu 18.11.2014. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41519/jalkanenjarvenojalitolafinal.pdf?sequence=1>
- Järvinen, Annikki & Järvinen, Pertti 2000. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajankirja.
- Kalinkan kielileikkimateriaaliansio
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Verkkojulkaisuna: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7ca705d5-e5be-415f-b70b-4b862c8e707f>
- Koivisto, Päivi 2011. Lasten itsetunnon vahvistaminen päivähoidon arjessa. Teoksessa Kirsi Alila & Sanna Parrila (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006–2010. Oulu: Ediva, 39–56
- Kokkonen, Laura 2009. Maahanmuuttajataustaisten lasten kaksikielisyyden ja kulttuuri-identiteetin tukeminen päiväkotiryhmässä. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan keskus. http://www.karelia.fi/julkaisut/sahkoinenjulkaisu/Kokkonen_opinnaytetyo.pdf
- Korhonen, Jonna ja Hippeläinen, Paula 2012. Kaksi kieltä, kaksi kulttuuria. Päivähoidon tuki kaksikulttuurisille lapsille. Metropolia Ammattikorkea-

koulu.

http://www.familiacclub.fi/duo_temat_korhonen_hippelainen.pdf

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laine, Kaarina 2002. Vertaisryhmä ja syrjäytyminen. Teoksessa Kaarina Laine & Marita Neitola (toim.) Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 13–37.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.

Lastentarhanopettajanliitto 2005. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Viitattu 17.9.2014. Verkkojulkaisu.

Monikulttuurisuus Helsingin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Ota koppi! 2014. Viitattu 8.8.2014. <http://www.otakoppi-ohjelma.fi/ota-koppi-ohjelma/1-%E2%80%93monikulttuurisuus-helsingin-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>

Mäkelä, Terhikki 2007. Miksi äidinkieli tarvitsee tukea? Teoksessa Latomaa, Sirkku (toim.) Oma kieli kullaa kallis. Helsinki, Opetushallitus. Viitattu 21.1.2014.

http://www.oph.fi/download/46930_OPH_oma_kieli_03092007_www_lock.pdf

Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Gummerus Kirjapaino Oy: Vaajakoski

Nurmilaakso, Marja 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa Nurmilaakso, Marja & Välimäki, Anna-Leena. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy-yliopistopaino:.

Opetushallitus 2009. Oma kieli- oma mieli. Opas oma äidinkielen oppimisen tukemiseen. Verkkojulkaisu.

http://www.oph.fi/download/121981_oma_kieli_oma_mieli_2009.pdf

Protashova, Ekaterina 1994. Tämä on kertomus Kalinkan metodeista kasvattajille. Helsinki: Suomalais-venäläisen koulun kannatusyhdistys r.y.

Purcell, Jane; Lee, Michelle & Biffin, Janette 2014. Learning links. Supporting bilingual children in early childhood. Viitattu 20.10.2014.

http://www.learninglinks.org.au/wp-content/uploads/2012/11/LLIS-50_Bilingualism.pdf

Räty, Minttu 2002: Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki:Tammi.

- Rouhiainen-Valo, Tuula; Rantanen, Teemu; Hovi-Pulsa, Raija & Tietäväinen Sirpa 2010. Kompetenssit sosionomien (AMK ja ylempi AMK) ydinosaamisen avaajina. Teoksessa Leena Viinamäki (toim.) Sosionomin ammatti ja työ 2010–2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: raportteja ja tutkimuksia 3/2010.
- Salmivalli, Christina 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010.
- Suomalais-venäläisen koulun kannatusyhdistys ry 2014. Päiväkoti Kalinka. Viitattu 6.10.2014. <http://svk-kannatus.fi/kalinka/>
- Teiss, Kristiina 2007. Varhaislapsuuden merkitys oman äidinkielen ylläpitämisessä ja kaksikieliseksi kehittymisessä. Teoksessa Latomaa, Sirkku (toim.) Oma kieli kullan kallis. Opas oman äidinkielen opetukseen. Helsinki: Edita.
- Ullakonoja, Riikka; Nieminen, Lea; Haapakangas, Eeva-Leena; Huhta, Ari & Alderson, J. Charles 2012. Kaksikieliset oppilaat suomea ja venäjää kirjoittamassa: Minun rakkaus väri- valeansininen ja violetti. Teoksessa Meriläinen Lea, Kolehmainen Leena & Nieminen Tommi (toim.) Monikielinen arki. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 113–133.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56.

LIITE 1: Saatekirje

Hyvät Kalinkan työntekijät,

Olemme Pinja Laaksonen ja Saara Salo. Opiskelemme Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi ja tavoittelemme lastentarhanopettajakelpoisuutta. Teemme yhteistyössä päiväkotinne kanssa opinnäytetyön, jonka aiheena on tutkia venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemista kaksikielisessä varhaiskasvatusympäristössä. Tutkimukseen liittyen pyydämme teitä vastaamaan kyselylomakkeeseen. Lomake on tarkoitettu nimenomaan venäjänkielisille sekä kaksikielisille työntekijöille, joilla on rooli venäjänkielisen lapsen äidinkielen tukemisessa. Kysely täytetään nimettömänä ja vastauksia käytetään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, mutta toivomme, että mahdollisimman moni teistä vastaa kyselyymme. Kyselylomakkeet hävitetään sen jälkeen, kun olemme koonneet vastauksista kokonaisuuden.

Vastausaika on kaksi viikkoa, eli vastausaikaa on 22.5.2014 asti. Kyselylomakkeet palautetaan kirjekuoressa punaiseen postilaatikkoon.

Vastaamme mielellämme opinnäytetyötämme koskeviin kysymyksiin.

7.5.2014 Helsingissä

Ystävällisin terveisin,

Pinja Laaksonen

Saara Salo

LIITE 2: Kirjallinen lomakehaastattelu

Kysely venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisesta

- ❖ Vastaa kysymyksiin vapaamuotoisesti
- ❖ Tilan loppuessa kesken, jatka paperin kääntöpuolelle

1. Miksi lapsen äidinkielen tukeminen on mielestänne tärkeää? / Почему, по Вашему мнению, поддержка развития родного языка ребенка важна?

2. Millaisilla menetelmillä tuette venäjänkielisten lasten äidinkieltä päivähoitossa? / Какими способами Вы поддерживаете развитие родного языка у русскоязычных детей в детском саду?

3. Kuvaile rooliasi venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisessa./ Опишите свою роль в процессе поддержки развития родного языка у русскоязычных детей.

4. Onko vanhemmilta tullut toiveita äidinkielen tukemiseen liittyen? Millaisia toiveita?/ Есть ли у родителей пожелания детскому саду, связанные с поддержкой развития родного языка? Какие пожелания?

5. Millä tavoin tuette vanhempia lapsen oman äidinkielen säilyttämisessä?/
Каким образом Вы поддерживаете желание родителей сохранить родной язык ребенка?

6. Millä tavoin käytätte Kalinkan kielileikki-materiaalia toiminnan tukena?
Каким образом Вы используете материалы игрового метода «Калинки» в своей деятельности?

7. Millä tavoin kaksikielinen päivähoitoympäristö vaikuttaa lapsen äidinkielen kehittymiseen?/ Каким образом двуязычное окружение влияет на развитие родного языка ребенка?

8. Mikä on vertaisryhmän merkitys lapsen äidinkielen kehityksessä?/ Какое значение в развитии родного языка ребенка имеет нахождение его в группе с детьми, говорящими на его родном языке?

KIITOS VASTAUKSISTASI! / СПАСИБО ЗА ОТВЕТЫ!

LIITE 3: Logopedin teemahaastattelu

1. Kerro työhistoriastasi.
2. Kerro koulutushistoriastasi.
3. Miksi lapsen äidinkielen tukeminen on mielestäsi tärkeää?
4. Millaisilla menetelmillä tuet venäjänkielisten lasten äidinkieltä?
5. Kuvaile rooliasi venäjänkielisten lasten äidinkielen tukemisessa.
6. Millä tavoin roolisi eroaa muiden venäjänkielisten ja kaksikielisten kasvat-
tajien roolista kielikasvatuksessa?
7. Millä tavoin tuette vanhempia lapsen oman äidinkielen säilyttämisessä?
8. Millä tavoin kaksikielinen päivähoitoympäristö vaikuttaa lapsen äidinkie-
len kehittymiseen?
9. Mikä on vertaisryhmän merkitys lapsen äidinkielen kehityksessä?